



POLITICA NAȚIONALĂ DE SĂNĂTATE

a Republicii Moldova

NATIONAL HEALTH POLICY

Republic of Moldova

2007-2021

POLITICA NAȚIONALĂ DE SĂNĂTATE

a Republicii Moldova

NATIONAL HEALTH POLICY

Republic of Moldova



2007-2021

Publicație apărută cu suportul finanțier al Reprezentanței UNICEF în Republica Moldova

Aducem sincere și cordiale mulțumiri partenerilor internaționali pentru dezvoltare:

Organizației Mondiale a Sănătății

Comisiei Europene

Băncii Mondiale

Fondului Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF)

Fondului Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA)

Programului comun al Națiunilor Unite pentru HIV/SIDA (UNAIDS)

Fundației SOROS Moldova

Proiectului „Reformă în Sănătatea Publică”, finanțat de către Uniunea Europeană

Unitatea de Coordonare, Implementare și Monitorizare

a Proiectului de Restructurare a Sistemului Sănătății

Alianței Americane Internaționale pentru Sănătate (AIHA)

Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC),

al căror concurs a fost decisiv în elaborarea, promovarea și adoptarea Politicii Naționale de Sănătate a Republicii Moldova, document care ne aliniază printre statele ce militează și acționează în spiritul efectiv valorilor Comunității Europene.

Published with the financial support of UNICEF Office in the Republic of Moldova

We would like kindly to express our gratitude to the international partners for development:

World Health Organization

European Commission

World Bank

United Nations Children Fund (UNICEF)

United Nations Population Fund (UNFPA)

The Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS)

SOROS Foundation-Moldova

Public Health Reform Project, funded by the European Union

Project Coordination, Implementation and Monitoring

Unit Moldova Health Sector Project

American Industrial Hygiene Foundation (AIHA)

Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC)

which contribution was decisive in the process of elaboration, promotion and adoption of the Republic of Moldova National Health Policy, the document that place us among states that pledge and act according to European Community values.

Cu aceeași ocazie mulțumim fotografilor: V. Corcimari, G. Pirozzi, M. Potârniche și V. Tataru, care și-au dat concursul la prezentarea grafică a acestei ediții.

Cuvînt înainte

Pornind de la convingerea că viața și sănătatea omului sunt cea mai mare valoare care există, iar starea de sănătate bună a populației este o condiție esențială pentru asigurarea progresului economic și social, preocuparea privind sănătatea publică a devenit o prioritate de bază și permanentă în politica statului nostru.

Aș dori să menționez că eforturile îndreptate spre menținerea sănătății omului nu sunt considerate de către noi drept cheltuieli, ci o investiție sigură în dezvoltarea umană ce va genera efecte vizibile în viitor.

Sîntem însă conștienți că pentru a obține o eficiență maximă, aceste investiții nu se pot limita doar la sectorul medical propriu-zis. Efectul sinergic scontat se poate produce doar cînd acestea din urmă vor constitui investiții complexe în sănătate, bine focusate și susținute, luîndu-se în considerare multitudinea de factori ce influențează sănătatea populației, inclusiv a celor ce se regăsesc în afara sistemului medical și a competenței personalului medical. Astfel, investițiile în educație, infrastructură, protecția mediului, în locuințe etc. trebuie să însوțească investițiile în sectorul de sănătate.

Conștientizăm de asemenea și faptul că numai creșterea economică stabilă în toate ramurile economiei naționale este precondiția obligatorie a realizării politicilor sociale benefice ameliorării sănătății.

Or, o sănătate mai bună a populației va permite dezvoltarea durabilă a economiei naționale și, respectiv, va spori calitatea vieții tuturor concetătenilor noștri.

Noua Politică de Sănătate a elaborat și a promovat o altă viziune privind ocrotirea și ameliorarea sănătății, care presupune nu doar crearea celor mai bune condiții preliminare pentru sănătate, ci și activități de prevenire și reducere a factorilor de îmbolnăvire. Astfel centrul de greutate este deplasat dinspre o politică de tratament, de la o medicină „de reacție”, spre acțiuni programate de prevenire, care să antreneze întreaga societate și fiecare individ ca fiind realmente responsabil de propria sănătate.

Ameliorarea și fortificarea sănătății populației pot fi realizate doar prin intermediul unei colaborări intersectoriale, bine planificate prin realizarea parteneriatului dintre Stat, societatea civilă, comunitate și fiecare cetățean. Aceasta înseamnă că toate structurile, a căror activitate are impact direct sau indirect asupra sănătății populației, urmează să își asume responsabilități clar formulate, în scopul asigurării eficienței maxime a eforturilor intersectoriale depuse în comun pentru o sănătate mai bună.

Președinte al Republicii Moldova



Vladimir VORONIN

Foreword

Starting from the belief that the life and health of a human being are the most valuable things ever and the population wellbeing is an essential condition to ensure the economic and social development, the public health concern became the utmost and continuous priority of our state policy.

I would like to underline that we do not consider efforts focused on the health maintenance as expenditures, but rather as a reliable investment in the human development with visible effects in the future.

Nevertheless, in order to ensure a maximum efficiency, these investments shall not be limited to the health sector itself and we are perfectly aware of the fact. The expected synergy effect shall be achieved only through complex, well-focused and supported health investments, taking into account the variety of population health determinants, including those outside the health care system and health care staff's competence. Therefore, the investments in education, infrastructure, protection of environment, of housing, etc. should accompany the investments in the health sector.

Also, we realize that a stable economic growth in all branches of our national economy is a mandatory precondition in the implementation of the social health-oriented policy. Or, a better health of the population shall ensure a sustainable development of our national economy and, respectively, increase in the life-quality of all our citizens.

The New Health Policy developed and fostered a new approach on the protection and improvement of health status, which involves not only development of the best pre-conditions of health, but also activities on prevention and reduction of risk factors. Therefore, the focus is reoriented from a curative policy and a "response" medicine to prevention programs involving the whole society and every individual being responsible for his/her own health.

The improvement and strengthening of the population health status could be achieved only through a well developed intersectorial collaboration and an efficient partnership between the state, civil society, community and every citizen. This means that all structures, the activity of which has a direct or non-direct impact on population health should take up clear responsibilities in order to ensure a maximum efficiency of the common intersectoral efforts for a better health.

President of the Republic of Moldova



Vladimir VORONIN

Cuprins

Introducere.....	7
Capitolul I	
Politica națională de sănătate: cadru general.....	9
Capitolul II	
Asigurarea securității economice și sociale.....	16
Capitolul III	
Promovarea sănătății și prevenirea bolilor.....	19
Capitolul IV	
Asigurarea unui început sănătos în viață.....	23
Capitolul V	
Sănătatea tinerei generații.....	26
Capitolul VI	
Vîrstnici sănătoși și activi.....	29
Capitolul VII	
Controlul bolilor cronice necontagioase.....	31
Capitolul VIII	
Un mediu salubru pentru o sănătate mai bună.....	34
Capitolul IX	
Alimentarea rațională și activitatea fizică sporită.....	39
Capitolul X	
O societate fără tutun, alcool și droguri.....	43
Capitolul XI	
Viață fără violență și traume.....	47
Capitolul XII	
Asigurarea condițiilor pentru ameliorarea sănătății mintale.....	50
Capitolul XIII	
Controlul maladiilor contagioase.....	53
Capitolul XIV	
Obținerea de noi performanțe în sistemul de ocrotire a sănătății.....	58

Content

Introduction.....	8
Chapter I	
National health policy: general framework.....	9
Chapter II	
Ensuring the economic and social security.....	16
Chapter III	
Health promotion and disease prevention.....	19
Chapter IV	
Ensuring a healthy start in life.....	23
Chapter V	
Health of the young generation.....	26
Chapter VI	
The healthy and active elderly.....	29
Chapter VII	
Control of noncontagious chronic diseases.....	31
Chapter VIII	
A clean environment for a better health.....	34
Chapter IX	
Rational nutrition and increased physical activity.....	39
Chapter X	
A society free of tobacco, alcohol and drugs.....	43
Chapter XI	
Life free of violence and traumas.....	47
Chapter XII	
Ensuring the prerequisites for improvement of mental health.....	50
Chapter XIII	
Control of contagious diseases.....	53
Chapter XIV	
Achieving new performances in the health care system.....	58

Introducere

Aprobată
prin Hotărârea Guvernului
Republicii Moldova
№ 886 din 6 august 2007

Grija față de sănătatea populației reprezintă un obiectiv de o importanță primordială în politica oricărui stat, deoarece sănătatea constituie valoarea cea mai de preț și componenta indispensabilă a dezvoltării și prosperării sociale.

Politica Națională de Sănătate se impune ca o prioritate în cadrul eforturilor pe care le depune Guvernul și societatea civilă în vederea fortificării continue a sănătății populației și redresării situației economico-sociale din țară.

La elaborarea Politicii Naționale de Sănătate s-a ținut cont de experiența statelor europene, inclusiv în ceea ce privește modalitatea de abordare a priorităților și de implementare a diverselor programe de sănătate pe termen scurt și de perspectivă. La definitivarea prezentului document au fost luate în considerare principiile Politicii Organizației Mondiale a Sănătății „Sănătate pentru Toți” în Regiunea Europeană, prevederile Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, adoptate în cadrul ONU, și ale Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană.

Organizația Mondială a Sănătății definește sănătatea drept o „stare de bine, completă din punct de vedere fizic, psihic și social, și nu doar absența bolii sau infirmității”. Această formulă relevă faptul că sănătatea populației este determinată de o gamă largă de factori: economici, sociali, ambientali, ereditari, caracteristici individuale, inclusiv stilul de viață al fiecărui individ. Astfel, sănătatea presupune, drept condiții indispensabile, securitatea economică și socială, relațiile interpersonale și sociale armonioase, un mediu sigur și sănătos de muncă și trai, calitatea adecvată a apei potabile, a aerului și a solului, alimentare suficientă și ratională, completate cu un stil de viață sănătos și acces la servicii de sănătate de calitate.

Ameliorarea și fortificarea parametrilor de sănătate a populației pot fi realizate doar prin intermediul intervențiilor multidisciplinare și intersectoriale, necesară fiind implicarea tuturor sectoarelor sociale, ale căror politici și programe au impact asupra sănătății publice.

Asigurarea securității sociale, economice, ecologice, alimentare și promovarea unui mod sănătos de viață au conturat o nouă viziune privind ocrotirea, fortificarea sănătății și reducerea discrepanțelor în termeni de sănătate dintre diferitele categorii de populație. Aceasta presupune crearea celor mai bune condiții preliminare pentru sănătate prin diminuarea factorilor de risc și realizarea acțiunilor de prevenire a bolilor pentru individ și comunitate.

Actualul document servește drept instrument de abordare sistemică a problemelor de sănătate și de integrare a eforturilor intersectoriale de ameliorare a calității vieții și sănătății populației pe parcursul întregii vieți, îndeosebi în perioadele cu un risc sporit pentru sănătate: începutul vieții, perioada adolescenței și vîrsta înaintată. Principiile lansate vor orienta cadrul legislativ și normativ spre promovarea sănătății, prevenirea maladiilor și asigurarea accesului la servicii de sănătate de o înaltă calitate pentru toți cetățenii țării, indiferent de statutul social. Politica Națională de Sănătate servește drept bază pentru elaborarea și adoptarea unor planuri concrete de acțiuni cu sarcini bine determinate pentru fiecare organ de resort, ținând cont de opinia medicală, a populației și a organizațiilor nonguvernamentale.

Introduction

*Approved
by Government
of Republic of Moldova
decision № 886 of 6 August 2007*

The care for the population's health is an objective of paramount importance in the policy of any state, since health is the most precious value and an indispensable component of social development and welfare.

The National Health Policy is a priority in the framework of the efforts made by the Government and civil society, aimed at continuous strengthening of the population's health and improvement of the economic and social situation in the country.

The experience of the European states has been taken into account while developing the National Health Policy, including the manner of approaching priorities and implementing various immediate and long-term health programs. The principles of the Policy of the World Health Organization „Health for All” in the European Region, provisions of the Millennium Development Goals, adopted by the UN, and of the Action Plan between the Republic of Moldova and the European Union were also borne in mind when outlining this document.

The World Health Organization defines health as „a state of complete physical, mental, and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity.” This wording reveals the fact that the population's health is determined by a broad range of factors: economic, social, environmental, hereditary, and individual characteristics, including the life-style of every individual. Thus, health implies economic and social security, harmonious interpersonal and social relations, a safe and healthy work and residence environment, adequate quality of drinking water, air and ground, sufficient and rational nutrition, completed with a healthy life-style and access to quality medical services as indispensable prerequisites.

The improvement and strengthening of the population's health parameters can be achieved only by means of multidisciplinary and intersector actions, requiring the involvement of all social sectors, whose policies and programs exert an impact over public health.

The ensuring of social, economic, ecologic, and food security and promotion of a healthy life-style have outlined a new vision as regards the protection, strengthening of health and reduction of discrepancies in terms of health between different population categories. That implies the creation of the best prerequisites for health by way of diminishing the risk factors and implementing disease prevention actions for the individual and community.

This document serves as a tool of systemic approach to health problems and of integrating the intersector efforts to improve the life quality and the population's health throughout the entire life, in particular during the periods of increased health hazards: the beginning of life, adolescence and advanced age. The launched principles shall guide the legal and statutory framework towards the promotion of health, disease prevention and ensuring access to high quality health services for all citizens of the country, regardless of the social status. The National Health Policy underlies the development and adoption of specific action plans with well determined tasks for each branch authority, taking into consideration the medical opinion, the opinion of population and of nongovernmental organizations.



POLITICA NAȚIONALĂ DE SĂNĂTATE: CADRU GENERAL

NATIONAL HEALTH POLICY: GENERAL FRAMEWORK

Politica Națională de Sănătate reprezintă un ansamblu de priorități și direcții de dezvoltare în domeniul sănătății, stabilite prin decizie politică, pe termen de 15 ani, în scopul fortificării sănătății populației și reducerii inechităților dintre diferențele grupuri sociale și regiuni ale țării.

Scopul Politicii Naționale de Sănătate constă în crearea condițiilor optime pentru realizarea maximă a potențialului de sănătate al fiecărui individ pe parcursul întregii vieți și atingerea unor standarde adecvate de calitate a vieții populației.

Obiectivele generale ale Politicii Naționale de Sănătate sunt:

- majorarea speranței de viață la naștere și sporirea duratei de viață sănătoasă;
- asigurarea calității vieții și reducerea diferențelor în termeni de sănătate pentru toate grupurile sociale;

The National Health Policy represents a set of priorities and lines of development in the health sphere, established by political will, for a term of 15 years, in order to strengthen the population's health and reduce the inequalities between different social groups and regions in the country.

The goal of the National Health Policy lies in the creation of optimal prerequisites for the maximum realization of the health potential of every individual throughout the entire life and attainment of adequate life quality standards of the population.

The general objectives of the National Health Policy are as follows:

- increase in life expectancy at birth and lengthening the healthy life;
- ensuring life quality and diminishing the differences in terms of health for all social groups;

- consolidarea parteneriatului intersectorial vizînd fortificarea sănătății populației;
- sporirea responsabilității individului pentru propria sănătate.

Obiectivele specifice ale Politicii Naționale de Sănătate sînt:

- asigurarea securității economice și sociale a populației;
- promovarea sănătății și prevenirea maladiilor;
- asigurarea unui început sănătos în viață;
- menținerea sănătății tinerei generații;
- fortificarea sănătății vîrstnicilor;
- controlul bolilor cronice necontagioase;
- crearea unui mediu sănătos și sigur;
- alimentarea rațională și activitatea fizică sporită;
- formarea unei societăți fără tutun, alcool și droguri;
- garantarea vieții fără violență și traume;
- asigurarea condițiilor pentru ameliorarea sănătății mintale;
- controlul maladiilor contagioase;
- obținerea de noi performanțe în sistemul de ocrotire a sănătății.

Principii și modalități de realizare a obiectivelor:

- **Angajamentul statului**

Structurile statale recunosc, acceptă și își asumă responsabilitatea ce le revine în ocrotirea și fortificarea sănătății cetățenilor țării. Statul va asigura monitorizarea realizării obligațiunilor tuturor partenerilor antrenați în implementarea strategiilor elaborate și aprobatelor în baza Politicii Naționale de Sănătate, inclusiv coordonarea cooperării internaționale în domeniul.

- **Cadrul legislativ**

Ajustarea cadrului legal la rigorile și standardele Uniunii Europene, precum și elaborarea unor

- strengthening the intersector partnership in order to improve the population's health;
- increase in the individual's responsibility for one's own health.

The specific objectives of the National Health Policy are as follows:

- ensuring the economic and social security of population;
- promotion of health and disease prevention;
- ensuring a healthy start in life;
- maintenance of health of the young generation;
- strengthening the health of the elderly;
- combating noncontagious chronic diseases;
- creating a healthy and safe environment;
- rational nutrition and increased physical activity;
- modeling a society free of tobacco, alcohol and drugs;
- guaranteeing a life free of violence and traumas;
- ensuring the prerequisites for the improvement of mental health;
- combating contagious diseases;
- achieving new performances in the health protection system.

The principles and ways of achieving the objectives are as follows:

- **State commitment**

The state structures shall recognize, accept and assume their responsibility to protect and strengthen the health of the country's citizens. The state shall ensure the monitoring of the performance of duties by all the partners involved in the implementation of the strategies developed and approved on the basis of the National Health Policy, including the coordination of international cooperation in the sphere.

noi acte normative sînt condiții obligatorii pentru implementarea Politicii Naționale de Sănătate și a Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană. Obiectivele prezentei politici sînt în deplină concordanță cu Constituția Republicii Moldova și acordurile internaționale relevante la care Republica Moldova este parte. Politica Națională de Sănătate reprezintă un sistem de principii de abordare complexă a problemelor de suport în realizarea de către țara noastră a prevederilor Convenției privind Drepturile Copilului, Programului de Acțiuni al Conferinței Internaționale pentru Populație și Dezvoltare, Convenției pentru Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei, Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, Declarației UNGASS și ale altor documente din domeniu. Realizarea prezentei Politici va fi efectuată în contextul implementării altor politici, programe și strategii naționale, cum ar fi Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei, Programul Național „Satul Moldovenesc”, Programul național de combatere și profilaxie a HIV/SIDA, Strategia națională de sănătate a reproducerei, Conceptul național de servicii prietenoase tinerilor.

• **Acțiuni intersectoriale**

Strategiile și programele naționale cu impact potențial asupra sănătății populației se bazează pe cooperarea intersectorială, schimbul de informație și reciprocitate.

• **Echitate și solidaritate**

Pilonul principal al Politicii Naționale de Sănătate îl constituie asigurarea accesului echitabil și în volum adecvat la serviciile de sănătate pentru toți cetățenii Republicii Moldova. Solidaritatea multidimensională, în special din punctul de vedere al contribuțiilor financiare și al distribuirii

• **Legislative framework**

Adjusting the legal framework to the requirements and standards of the European Union, as well as the development of new statutory acts are compulsory prerequisites for the implementation of the National Health Policy and of the Action Plan between the Republic of Moldova and the European Union. The objectives of this policy are in complete compliance with the Constitution of the Republic of Moldova and the relevant international agreements, to which the Republic of Moldova is a party. The National Health Policy represents a system of principles of complex approach to problems of support in the implementation by our country of the provisions of the Convention on the Rights of the Child, the Program of Actions of the International Conference on Population and Development, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Millennium Development Goals, the UNGASS Declaration and of other documents in the sphere. The realization of this policy shall be carried out in the context of implementation of other national policies, programs and strategies, such as the Economic Growth and Poverty Reduction Strategy, the National Program „The Moldovan Village”, the National Program to Fight and Prevent HIV/AIDS, the National Strategy on Reproductive Health, the National Concept of Youth-Friendly Services.

• **Intersector actions**

The national strategies and programs with a potential impact over the population's health are based on intersector cooperation, information exchange and reciprocity.

• **Equality and solidarity**

The main buttress of the National Health Policy is ensuring the equal and adequate access to health services for all citizens of the Republic of Moldova. The multidimensional solidarity, especially from the point of view of financial

riscurilor, servește ca mecanism de bază pentru asigurarea echității sociale.

- **Finanțare durabilă și generarea resurselor**

Planificarea, mobilizarea și alocarea resurselor la toate nivelurile sunt determinate de necesitățile estimate pentru menținerea unui nivel adecvat de sănătate, precum și pentru atenuarea factorilor de risc.

- **Desconcentrare, descentralizare și responsabilități**

Cadrul legislativ perfecționat asigură desconcentrarea și descentralizarea echilibrată a funcțiilor de protecție și ameliorare a sănătății publice. Autoritățile administrației publice centrale și locale au responsabilități clar definite, ajustate la resursele și capacitatele de gestionare, în vederea realizării depline și cu succes a strategiilor și programelor aprobată.

- **Antrenarea comunității și interacțiuni**

Sindicale, patronale, organizațiile nonguvernamentale, alte organizații obștești și grupurile comunitare vor participa activ la crearea condițiilor favorabile pentru realizarea cu succes a Politicii Naționale de Sănătate. Implicarea mass-media în sporirea nivelului de informare a publicului larg despre problemele de sănătate are o importanță primordială, îndeosebi în sensibilizarea fiecărui cetățean privind responsabilitatea față de propria sănătate.

Roluri și parteneri:

- Guvernul coordonează implementarea și monitorizarea strategiilor naționale și a programelor care au impact asupra sănătății; asigură corelarea politicilor guvernamentale de alocare a resurselor financiare cu cadrul implementării priorităților strategice și a obiectivelor-cheie ale ocrotirii sănătății

contributions and risk distribution, serves as the major mechanism for ensuring the social equality.

- **Sustainable financing and generation of resources**

The planning, mobilization and allocation of resources on all levels are determined by the estimated needs for the maintenance of an adequate health level as well as for the attenuation of risk factors.

- **Deconcentration, decentralization and responsibilities**

The improved legal framework ensures the balanced deconcentration and decentralization of the functions of protection and improvement of public health. The central and local public administration authorities have clearly defined responsibilities, adjusted to the management resources and capacities, in order to implement the approved strategies and programs comprehensively and successfully.

- **Community involvement and interactions**

The trade unions, employers' associations, nongovernmental agencies, other social organizations and community groups shall participate actively in the creation of favorable conditions for the successful implementation of the National Health Policy. The involvement of mass-media in the increase of the level of awareness of the general public about the health problems is of crucial importance, in particular in making every citizen conscious of the responsibility towards one's own health.

Roles and partners:

- The government coordinates the implementation and monitoring of national strategies and programs exerting an impact over health; ensures the correlation of governmental policies of financial resource allocation with the framework

în conformitate cu Politica Națională a Sănătății;

- Ministerul Sănătății formulează politici în domeniul sănătății și asigură planificarea strategică a sistemului sănătății la diferite niveluri; creează un mediu de reglementare adecvat și asigură corespunderea între obiectivele politicii, organizarea, finanțarea și gestionarea în sistemul sănătății; asigură dirijarea sistemului sănătății, definește standarde, setează prioritățile și le abordează în cadrul pachetului de servicii; asigură un mediu favorabil pentru colaborarea între sectoare și mobilizarea socială; reglementează și monitorizează calitatea serviciilor din domeniul sănătății;
- ministerele de resort reflectă obiectivele sănătății în politicile sectoriale prin actualizarea cadrului lor legal; implementează strategiile și programele intersectoriale privind fortificarea sănătății populației;
- Academia de Științe a Moldovei oferă consultanță privind politica în domeniul sănătății și în toate domeniile de dezvoltare a țării ce au impact asupra sănătății populației, în baza abordărilor științifice; asigură corelarea direcțiilor strategice și prioritare ale științei și inovării, a proiectelor și programelor științifice în contextul Politicii Naționale a Sănătății; coordonează evaluarea etiopatogenică a celor mai răspândite maladii, precum și elaborarea și transpunerea în practică a unor metode și tehnici noi de diagnostic, tratament, profilaxie, reabilitare și control epidemiologic al maladiilor;
- autoritățile administrației publice locale transpun strategiile naționale de sănătate în planuri și programe de sănătate la nivel raional și local; asigură implementarea și monitorizarea

of implementation of strategic priorities and of the key objectives in health protection in compliance with the National Health Policy;

- The Ministry of Health lays down the policies in the health sphere and ensures the strategic planning of the health system on different levels; creates an adequate regulation environment and ensures the correspondence between the objectives of the policy, the organization, financing and management in the health system; ensures the stewardship of the health system, defines the standards, sets the priorities and approaches them under the service package principle; ensures a favorable environment for cooperation between the sectors and for social mobilization; regulates and monitors the quality of services in the health sphere;
- The branch ministries reflect the health objectives in sector policies by way of updating their legal framework; implement intersector strategies and programs aimed at strengthening the population's health;
- The Academy of Sciences of Moldova offers counseling on the policy in the health sphere and in all spheres of the country's development, exerting an impact over the population's health, on the basis of scientific approaches; ensures the correlation between the strategic and priority lines of science and innovation, scientific projects and programs in the context of the National Health Policy; coordinates the etio-pathogenic assessment of the most extended diseases as well as the development and realization in practice of new methods and techniques of diagnosing, treatment, prevention, rehabilitation and epidemiological control of diseases;
- The local public administration authorities transpose the national health strategies in

- acestora, precum și implicarea comunității locale în procesul de luare a deciziilor și de realizare a lor;
- Compania Națională de Asigurări în Medicină organizează acumularea mijloacelor financiare în fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală; finanțează asistența medicală necesară persoanelor asigurate în volumul prevăzut de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală și măsurile orientate spre prevenirea maladiilor; efectuează controlul volumului și calității asistenței medicale acordate persoanelor asigurate;
 - Consiliul Național de Evaluare și Acreditare în Sănătate organizează și desfășoară procesul de evaluare și acreditare a instituțiilor medico-sanitare și a întreprinderilor farmaceutice;
 - instituțiile medico-sanitare și de sănătate publică efectuează intervenții preventive și curative, monitorizează implementarea programelor de promovare a sănătății și de prevenire a maladiilor;
 - organizațiile nonguvernamentale contribuie la menținerea sănătății prin participarea în programe și proiecte tematice; întrețin legături cu reprezentanții tuturor păturilor sociale, facilitând dialogul social;
 - agenții economici asigură condiții adecvate de muncă, orientate spre desfășurarea unei activități inofensive pentru mediu și sănătatea angajaților;
 - mass-media abordează obiectiv problemele de sănătate și informează populația într-un mod accesibil despre măsurile și metodele de profilaxie a maladiilor și modul sănătos de viață;
 - partenerii internaționali colaborează și cooperează tehnic cu autoritățile naționale în domeniile prioritare de sănătate;

- plans and health programs at the regional and local levels; ensure their implementation and monitoring as well as the involvement of the local community in the decision-making process and in the implementation of such decisions;
- The National Health Insurance Company organizes the accumulation of financial means in the compulsory health insurance funds; finances the required medical care of those insured, in the amount provided for in the United Program of Compulsory Health Insurance and the measures aimed at disease prevention; carries out the control of the amount and quality of the medical care rendered to those insured;
 - The National Council of Assessment and Accreditation in Health organizes and conducts the process of assessment and accreditation of medical institutions and pharmaceutical companies;
 - Medical and public health institutions carry out preventive and medical interventions, monitor the implementation of programs of health promotion and disease prevention;
 - Nongovernmental organizations contribute to the maintenance of health through participation in thematic programs and projects; maintain the contact with the representatives of all social groups, facilitating the social dialogue;
 - Business entities ensure adequate work conditions, aimed at practicing activities harmless to the environment and to the health of the employees;
 - The mass-media approaches impartially the health problems and inform the population in a comprehensible manner about the measures and methods of preventing diseases and the healthy life-style;

- cetățeanul participă la luarea deciziilor în problemele de sănătate, este responsabil de sănătatea proprie, a membrilor familiei și a concetățenilor.

Implementarea Politicii Naționale de Sănătate cuprinde o gamă largă de abordări, elemente strategice, instrumente legislative, financiare, analitice și metode de coordonare. Vor fi elaborate strategii susținute de un cadru legislativ și normativ adecvat. Coordonarea implementării și evaluării Politicii Naționale de Sănătate va fi asigurată prin instituirea de către Guvern a unui consiliu intersectorial.

- International partners cooperate with the national authorities and render technical assistance in priority health spheres;
- Each citizen participates in the decision-making in health problems, is in charge of one's own health, of the health of one's family members and of the fellow citizens.

The implementation of the National Health Policy covers a wide range of approaches, strategic elements, legislative, financial, analytical instruments and coordination methods. Strategies need to be developed based on an adequate legal and statutory framework. The coordination of implementation and assessment of the National Health Policy shall be ensured by way of establishment of an intersector council by the Government.



ASIGURAREA SECURITĂȚII ECONOMICE ȘI SOCIALE

ENSURING THE ECONOMIC AND SOCIAL SECURITY

Majoritatea factorilor ce influențează sănătatea populației se află în afara sistemului sanitar și a competenței personalului medical. Factorii economici și sociali au o influență majoră asupra sănătății individului și reprezintă cota predominantă în structura determinantelor sănătății. Există o legătură directă între acești factori și sănătatea populației, relația fiind în special pregnantă în zonele rurale, unde există diferențe clare în dezvoltarea economică. În vederea conștientizării impactului factorilor economici și sociali asupra sănătății, sunt necesare elucidarea și acceptarea acestor aspecte în dezbatările publice la diferite niveluri.

Creșterea economică stabilă în toate ramurile economiei naționale este o precondiție obligatorie a realizării politicii sociale benefice ameliorării sănătății și dezvoltării sistemului de sănătate și protecție socială. În același timp, o sănătate mai bună a populației va

Most factors influencing the population's health lie beyond the medical system and the competence of the medical staff. The economic and social factors exert a major influence over the health of individuals and account for the predominant share in the structure of health determinants. There is a direct connection between such factors and the population's health, the relation is particularly pronounced in rural zones, where clear differences in the economic development can be observed. In order to perceive the impact of economic and social factors over health, such aspects need to be elucidated and accepted in public debates on different levels.

A stable economic growth in all branches of national economy is a compulsory prerequisite of implementing a social policy favorable to the improvement of health and to the development of the health and social protection system.

permite o dezvoltare durabilă a economiei naționale. În acest context vor fi intensificate măsurile orientate spre dezvoltarea economică și eradicarea sărăciei, ceea ce va conduce la prevenirea stresului economic și social al întregii populații. Astfel, statul va asigura compensarea lipsei de resurse naturale interne prin facilitarea accesului investițiilor străine, deschiderea și diversificarea comerțului extern, dezvoltarea și eficientizarea mecanismelor economiei de piață, ceea ce va stimula dezvoltarea liberei inițiative și a proprietății private, inclusiv în domeniul sănătății.

Pornind de la necesitatea perfecționării cadrului legal și răcordării acestuia la standardele Uniunii Europene, obiectivele Politicii Naționale de Sănătate vor fi reflectate în strategiile de dezvoltare a tuturor ramurilor economiei naționale. La perfecționarea cadrului legal, un accent deosebit se va pune pe măsurile de eliminare sau de reducere a inechităților economice în teritoriu, care, la rîndul lor, vor contribui la reducerea diferențelor regionale în sănătatea populației.

Pentru asigurarea echității în alocarea resurselor publice destinate serviciilor medicale și sociale, planificarea acestora va fi efectuată în funcție de gradul de dezvoltare economică a teritoriilor.

Vor fi încurajate inițiativele de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii în localitățile dezavantajate din punct de vedere economic. Vor fi elaborate și aprobată reglementări privind eliminarea sau reducerea riscurilor determinate de consum (abuz, calitatea dubioasă a produselor autohtone și de import), activitatea profesională, deficiențe în domeniul educației etc.

Vor fi implementate mecanisme de protecție economică și socială care să permită accesul mai larg la servicii medicale și sociale de suport al tuturor membrilor societății, inclusiv

At the same time, a better health of the population shall make possible a sustainable development of the national economy. In that context the measures aimed at economic development and eradication of poverty need to be intensified, which in their turn shall lead to the prevention of economic and social stress of the entire population. Thus, the state shall ensure the compensation for the lack of internal natural resources by facilitating the access of foreign investments, opening up and diversifying the foreign trade, developing and optimizing the market economy mechanisms, promoting thus the development of free initiative and private property, including in the health sphere.

Starting from the need to improve the legal framework and to connect it to the standards of the European Union, the objectives of the National Health Policy shall be reflected in the strategies of development of all branches of national economy. While amending the legal framework special attention shall be paid to the measures of elimination or reduction of economic inequalities in the territory, which in their turn shall contribute to the reduction of regional differences in the population's health.

In order to ensure the equality in the assignment of public resources allocated for medical and social services, their planning needs to be carried out depending on the degree of economic development of the territories.

The initiatives of development of small and medium enterprises need to be encouraged in the settlements disadvantaged from the economic point of view. Regulations aimed at eliminating or reducing the consumption-determined hazards (abuse, dubious quality of domestic and imported products), those related to professional activity, deficiencies in the education sphere, etc., need to be developed and approved.

Mechanisms of economic and social protection need to be implemented, in order to allow a larger

al grupurilor socialmente vulnerabile. În acest sens va fi încurajată extinderea principiului de solidaritate în gestionarea mijloacelor financiare destinate sănătății și protecției sociale.

Vor fi promovate strategii de sporire a coeziunii și incluziunii sociale pentru grupurile vulnerabile, în vederea prevenirii și combaterii marginalizării sociale prin crearea de șanse egale de integrare pe piața muncii.

access to medical and social services of support to all society members, including the socially vulnerable groups. In this regard the extension of the principle of solidarity in the management of financial means allocated for health and social protection needs to be encouraged.

The strategies of increase of social cohesion and inclusion for the vulnerable groups need to be promoted in order to prevent and combat social marginalization by way of creating equal opportunities of integration in the labor market.



PROMOVAREA SĂNĂTĂȚII ȘI PREVENIREA BOLILOR

HEALTH PROMOTION AND DISEASE PREVENTION

Prevenirea problemelor predictibile de sănătate, protejarea și promovarea sănătății se vor realiza prin aplicarea a două modalități: *universală*, ca avantaj de bază pentru beneficiul fiecărui, și *selectivă*, pentru contingente și grupuri separate de populație supuse unor riscuri reale sau potențiale pentru sănătate și subgrupuri supuse unor riscuri majore.

Procesul de promovare a sănătății și prevenire a maladiilor va purta un caracter complex și se va desfășura cu implicarea întregii societăți, iar măsurile vor fi realizate la toate nivelurile: de stat (ca putere de decizie), de unități administrativ-teritoriale (raioane, municipii, orașe, sate), de unități economice, de familie și individ. Prin aceasta se va obține realizarea conceptului Cartei de la Ottawa pentru Promovarea Sănătății (1986), conform căreia

The prevention of foreseeable health problems, protection and promotion of health need to be carried out by way of applying two approaches: the *universal one*, as a basic advantage for everyone's benefit, and the *selective one*, for certain population contingents and groups, subjected to real or potential health hazards, and for the subgroups subjected to major risks.

The process of health promotion and disease prevention shall bear a complex character and needs to be carried out with the involvement of the entire society, while measures need to be taken at all levels: the state one (as the decision-making power), the one of administrative territorial units (regions, municipalities, towns, villages), the one of economic entities, of family and individual. Thus, the implementation of the concept of Ottawa Charter for Health Promotion (1986) needs to be attained, in compliance with

ultima reprezintă „procesul de împoternicire a populației de a deține controlul asupra sănătății proprii și de a o îmbunătăți”.

Politiciile, strategiile și legislația ce țin de promovarea sănătății și profilaxia maladiilor se vor baza pe:

- roluri și responsabilități clare ale statului și instituțiilor în domeniul promovării sănătății și profilaxiei maladiilor, precum și colaborarea dintre instituțiile sistemului sănătății, autoritățile administrației publice locale și alte instituții relevante sănătății;
- mecanisme, inclusiv financiare, pentru planificarea, implementarea și evaluarea programelor de acțiuni axate pe maladiile principale identificate pe baza cercetărilor științifice și evaluării necesităților;
- deprinderi personale acumulate prin informarea și educația pentru sănătate și deprinderi de viață;
- consolidarea acțiunilor comunitare și împoternicirea individului;
- asistența medicală primară ca structură de bază a sistemului sănătății.

Vor fi depuse eforturi susținute în vederea consolidării suportului legal în domeniul sănătății, în particular în domeniul promovării sănătății și prevenirii maladiilor, prin actualizarea celor mai importante acte legislative și normative și armonizarea lor la acquis-ul comunitar. Pentru promovarea sănătății și prevenirea maladiilor, vor fi alocate resursele financiare respective.

Ministerele de resort, autoritățile administrației publice locale, persoanele fizice și juridice vor organiza și întreprinde măsuri de diminuare a factorilor de mediu cu impact negativ asupra sănătății. Instituțiile abilitate vor evalua riscurile pentru sănătate,

which health promotion is „a process of enabling individuals to take greater control over the determinants of health and thereby improve their health.”

The policies, strategies and legislation related to health promotion and disease prevention need to be based on:

- the distinct roles and responsibilities of the state and institutions in the sphere of health promotion and disease prevention, as well as on cooperation between the institutions of the health system, local public administration authorities and other relevant health institutions;
- mechanisms, including financial ones, for the planning, implementation and assessment of the action programs, focused on the main diseases identified on the basis of scientific research and estimation of needs;
- personal skills acquired by way of information and education for health and life skills;
- strengthening community actions and empowerment of the individual;
- primary health care as the basic structure of the health system.

Sustainable efforts need to be made in order to strengthen the legal support in the health sphere, in particular in the sphere of health promotion and disease prevention, by way of updating the most important legislative and statutory acts and harmonizing them with the community acquis. Appropriate financial resources need to be allocated for health promotion and disease prevention.

The branch ministries, local public administration authorities, natural and legal persons shall organize and undertake measures to reduce the environment factors with a negative impact over health. Competent institutions shall assess the

le vor gestiona și aduce la cunoștință publicului.

Promovarea sănătății va fi axată pe grupuri-țintă de populație și se va realiza prin educația pentru sănătate, marketingul social al ideilor, promovarea sprijinului reciproc și mobilizarea comunității în promovarea politicii de sănătate publică.

Promovarea sănătății va fi realizată prin consolidarea eforturilor comunității, individelor și grupurilor de populație, prin susținerea măsurilor economice, organizatorice, sociale, culturale orientate spre implementarea unui mod de viață sănătos.

Sporirea durabilității mediului fizic și a resurselor se va concorda cu diminuarea și anularea impactului determinat de factorii nocivi, riscurile din mediile ocupațional, habitual și social. Va fi stimulată creșterea gradului de asumare a responsabilității pentru bunăstarea generală a comunității și a membrilor ei, folosind avantajul soluționării în comun a problemelor bunăstării comunitare.

Vor fi amplificate măsurile de prevenire primară ca formă de promovare a sănătății și de prevenire a îmbolnăvirilor.

Se vor depune eforturi conjugate pentru excluderea propagării violenței și a pornografiai în mass-media, sporind rolul literaturii, teatrului, cinematografiei, televiziunii, presei, radioului în motivarea populației de a adopta stiluri de viață cu impact pozitiv asupra sănătății.

Elaborarea și implementarea unui sistem avansat de educație pentru sănătate a diferitelor grupuri de populație vor presupune, alături de programe-tip de educație pentru sănătate a tinerei generații, și activități conjugate de formare a atitudinii pozitive și a

health hazards, manage them and inform the public thereof.

The promotion of health needs to be focused on the target population groups and needs to be carried out by way of education for health, social marketing of ideas, encouragement of mutual aid, and mobilization of community in promoting the public health policy.

The promotion of health needs to be carried out by way of strengthening the efforts of community, individuals and population groups, by supporting economic, organizational, social, cultural measures aimed at implementing a healthy life-style.

The increase in the durability of physical environment and of resources needs to be harmonized with the reduction and elimination of the impact determined by harmful factors, the hazards in the work, residence and social environment. The growth in the degree of assuming responsibility for the general welfare of the community and its members needs to be encouraged, using the advantage of solving jointly the problems of community welfare.

The measures of primary prevention as a form of health promotion and illness prevention need to be amplified.

Combined efforts need to be made to exclude the propaganda of violence and pornography in mass-media, augmenting the role of literature, theater, cinema, television, press, radio in motivating the population to adopt a life-style with a positive impact over health.

The development and implementation of an advanced system of education for health of different population groups presupposes, along with the standard education programs for health of the young generation, the combined activities

comportamentului responsabil față de sănătate, ca deziderat personal și social al tuturor membrilor societății, inclusiv al persoanelor aflate în locuri de detenție. Vor fi monitorizate măsurile educaționale de prevenire și combatere a bolilor transmisibile și a celor cronice și vor fi intensificate activitățile de prevenire a accidentelor, în special a celor rutiere.

Educația pentru sănătate și informarea populației vor fi asigurate cu capacități instituționale și specialiști cu competențe profesionale corespunzătoare.

of forming a positive attitude and responsible behavior towards the health as a personal and social desideratum of all society members, including the ones in detention. Educational measures to prevent and combat transmissible and chronic diseases need to be monitored and activities of accident prevention, in particular of traffic accidents, need to be intensified.

Education for health and information of the population need to be provided with institutional capacities and experts with appropriate professional competences.



ASIGURAREA UNUI ÎNCEPUT SĂNĂTOS ÎN VIAȚĂ

ENSURING A HEALTHY START IN LIFE

Asigurarea unui început sănătos în viață va fi considerată o prioritate a statului, fiind stabilite mecanismele de finanțare și de asigurare a serviciilor de asistență medicală și socială calitative pentru mamă și copil, în vederea respectării prevederilor stipulate în Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului.

Toate femeile gravide, indiferent de originea etnică, statutul social și marital, apartenența politică și religioasă, precum și nou-născuții vor beneficia de acces echitabil și gratuit la un volum stabilit de servicii calitative de sănătate în timpul sarcinii, nașterii și perioadei postnatale. Maternitățile vor avea statut de „Spital – prieten al familiei”.

Implementarea standardelor și protocolelor vizînd prestarea serviciilor de sănătate a reproducerei, elaborate pe dovezi științifice, vor condiționa îmbunătățirea îngrijirii antenatale

Ensuring a healthy start in life needs to be accepted as a state priority, by establishing the mechanisms of financing and ensuring quality medical care and social services for mothers and infants, in order to adhere to the provisions stipulated in the Millennium Development Goals.

All pregnant women, regardless of ethnic origin, social and marital status, political and religious affiliation, as well as infants shall benefit from equal and free access to a certain amount of quality health services during the pregnancy, delivery and in the postnatal period. Maternity hospitals shall acquire the status of „A Family – Friendly Hospital”.

The implementation of evidence-based standards and protocols regarding the rendering of services in reproductive health shall bring about an improvement in the antenatal care

a mamei și minimalizarea riscului medical în timpul sarcinii și după naștere.

Accesul universal la servicii de sănătate a reproducerei și de planificare a familiei va determina reducerea numărului de sarcini nedorite și aborturi (care, la necesitate, vor fi efectuate în condiții sigure și inofensive).

Patronii întreprinderilor și organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, și autoritățile administrației publice locale vor asigura femeilor gravide și femeilor care alăptăează condiții inofensive de muncă, un orar de muncă flexibil și un regim redus, precum și concediu de maternitate și indemnizații, în modul stabilit de actele legislative în vigoare.

Gravidele și familiile lor vor beneficia de servicii de susținere psihosocială în timpul sarcinii și nașterii și de un program de instruire/ pregătire către naștere și rolul de părinte. Va crește rolul familiei în asigurarea unui mediu sigur pentru dezvoltarea armonioasă a copilului și în luarea deciziilor ce țin de sănătate și asistența medicală.

La nivel național vor fi organizate și desfășurate noi campanii de promovare a celor mai importante practici de îngrijire integrată a copilului în familie. Mass-media vor pregăti și vor difuza emisiuni și spoturi publicitare sociale cu tematica de sănătate și dezvoltare armonioasă a copilului.

În vederea prevenirii curenței de micronutrienți la femei și copii, va fi susținută iodarea universală a sării și fortificarea făinii cu fier și acid folic.

Copiii vor beneficia de acces universal la serviciile esențiale de sănătate – imunizări, supravegherea dezvoltării copilului sănătos și bolnav etc.

O atenție deosebită va fi acordată stimulării dezvoltării fizice și psihemoționale a copiilor.

to mothers and reduction of medical hazards during pregnancy and after delivery.

The universal access to reproductive health and family planning services shall determine a reduction in the number of undesired pregnancies and abortions (which, when necessary, need to be carried out under safe and harmless conditions).

The employers at companies and organizations, regardless of the ownership type and legal form, and the local public administration authorities shall provide to pregnant and breastfeeding women a safe work environment, a flexible work schedule and shortened working hours, as well as a maternity leave and allowances, in the manner provided for by the legislative enactments currently in force.

Pregnant women and their families shall benefit from services of psychosocial support during the pregnancy and delivery and from a program of training/preparation for the delivery and parenthood. The role of family in ensuring a safe environment for the harmonious development of the child and in the decision-making related to health and medical care shall gain significance.

New campaigns to promote the most important practices of integrated care of a child in family need to be organized and carried out at the national level. Mass-media will prepare and broadcast programs and social commercials with the topic of health and harmonious development of children.

Universal iodination of salt and fortification of flour with iron and folic acid need to be encouraged in order to prevent the shortage of micronutrients in women and children.

Children shall benefit from universal access to the essential health services – vaccination,

Vor fi instituite programe de informare și consiliere a părinților cu copii mici prin intermediul sistemului de educație preșcolară. Vor fi întreprinse măsuri de prevenire a accidentelor și traumelor la copii. Programele pentru învățămîntul secundar general vor include un ciclu special de pregătire către viața de familie și rolul de părinte.

Autoritățile administrației publice locale vor crea mecanisme de suport și vor sprijini serviciile social-orientate către familiile vulnerabile cu gravide și copii, mobilizînd actorii-cheie la nivelul comunității în realizarea acțiunilor de educație și sprijin al acestor familii. O atenție deosebită va fi acordată alimentației copiilor sugari și de vîrstă fragedă din familiile vulnerabile și a copiilor în instituțiile de învățămînt: preșcolar, primar și secundar general.

supervision of development of the healthy and sick children, etc.

Special attention needs to be paid to stimulating the physical and psychoemotional development of children. Programs of informing and counseling to parents with young children need to be set up by means of the preschool education system. Measures to prevent accidents and traumas in children need to be undertaken. Programs for universal secondary education shall include a special cycle of preparation to family life and parenthood.

Local public administration authorities shall create mechanisms of assistance and shall support the socially oriented services to vulnerable families with pregnant women and children, involving the key actors at the community level into the implementation of actions of education of and assistance to such families. Special attention needs to be paid to the nutrition of sucklings and infants in vulnerable families and of children at preschool, primary and secondary general education institutions.



SĂNĂTATEA TINEREI GENERAȚII

HEALTH OF THE YOUNG GENERATION

Securitatea statului și dezvoltarea durabilă a societății vor fi obținute și prin intermediul menținerii și fortificării sănătății tinerei generații, prin intermediul parteneriatului dintre autoritățile administrației publice (centrale și locale), comunitate, societatea civilă și structurile internaționale.

Statul va crea condiții adecvate de școlarizare obligatorie a tuturor copiilor în instituțiile educaționale cu un mediu sigur intern și extern, susținînd astfel crearea unui mediu social optim de educație și dezvoltare a tinerei generații.

Educația pentru sănătate se va manifesta multilateral în viața spirituală și culturală a societății prin intermediul mass-media, literaturii, cinematografiei etc., care vor forma un comportament adecvat și responsabil în menținerea sănătății la adolescenți. Va fi asigurat

The state security and the sustainable development of society need to be attained, among other ways, by maintaining and strengthening the health of the young generation, by way of partnership between the (central and local) public administration authorities, community, civil society, and international agencies.

The state shall create adequate conditions of compulsory schooling for all children, at educational institutions with a safe internal and external environment, supporting thereby the creation of an optimal social environment for the education and development of the young generation.

Health education needs to be represented multilaterally in the spiritual and cultural life of society by means of mass-media, literature,

accesul liber la informații privind sănătatea sexuală și reproductivă și va fi stimulată participarea adolescentilor și tinerilor la adoptarea deciziilor privind propria sănătate.

Populația va fi familiarizată cu impactul pozitiv al planificării familiale. Serviciile de planificare familială vor fi accesibile tuturor, indiferent de statutul social, situația economică, religie, concepții politice, origine etnică, statut marital, reședință geografică sau orice alt factor. Aceste servicii vor fi dezvoltate și orientate spre satisfacerea necesităților reale ale populației, în special ale adolescentilor și tinerilor din categoriile socialmente vulnerabile. Serviciile de planificare familială vor fi inofensive și eficiente, prestate într-o ambianță intimă, cu garantarea confidențialității și calității. Adolescentii, persoanele nevoiașe și persoanele cu risc înalt de morbiditate și mortalitate materno-infantilă vor fi asigurate cu mijloace contraceptive moderne, la un preț redus sau în mod gratuit.

Va fi creată o rețea funcțională de suport medical, social și psihologic pentru adolescenti și tineri, inclusiv prin antrenarea voluntarilor în programele educaționale (tineri pentru tineri) și prin organizarea centrelor de „criză” pentru ajutorarea psihologică a adolescentilor și tinerilor. Va fi perfecționată și dezvoltată rețeaua serviciilor de sănătate prietenoase adolescentilor



cinema, etc., which are called upon to form an adequate and responsible behavior, aimed at maintaining the health in teenagers. Free access to information on sexual and reproductive health needs to be ensured and the participation of teenagers and youth in taking decisions regarding one's own health needs to be stimulated.

The population shall be made aware of the positive impact of family planning. Family planning services shall become generally accessible, regardless of the social status, economic situation, religion, political convictions, ethnic origin, marital status, geographic residence or any other factor. Such services need to be developed and are intended to satisfy the real needs of the population, in particular of teenagers and youth in the socially vulnerable categories. Family planning services must be harmless and efficient; they need to be rendered in an intimate ambiance; confidentiality and quality must be guaranteed. Teenagers, destitute people and those with a high risk of maternal-infant morbidity and mortality need to be provided with modern contraceptive means, at a reduced price or free of charge.

A functional network of medical, social and psychological support for teenagers and youth needs to be created, among other means by way of involvement of volunteers in educational programs (the young for the young) and by organizing „crisis” centers for psychological aid to teenagers and youth. The network of friendly health services to teenagers and of centers of resources for the young needs to be improved and developed. Measures to combat the consumption of drugs, alcohol, and tobacco by teenagers and youth need to be implemented.

și centrelor de resurse pentru tineri. Vor fi realizate măsuri de combatere a consumului de droguri, alcool și tutun de către adolescenti și tineri.

Prin intermediul cooperării intersectoriale, pentru adolescenti și tinerii ce suferă de maladii cronice și cei cu disabilități vor fi create condiții adecvate de tratament, reabilitare, adaptare, incluziune și integrare socială.

Autoritățile administrației publice locale, în parteneriat cu comunitatea, vor identifica adolescenti și tinerii cu condiții nefavorabile de trai și vor întreprinde măsuri de sprijinire a acestora. Vor fi încurajate activitățile pentru asigurarea alimentației adolescentilor din păturile socialmente vulnerabile și din instituțiile instructiv-educationalne și curative.

Adequate conditions of treatment, rehabilitation, adaptation, social inclusion and integration for the teenagers and youth suffering from chronic diseases and for those disabled need to be created by way of intersector cooperation.

Local public administration authorities, in a partnership with the community, shall identify the teenagers and youth with an unfavorable residence environment and shall undertake measures to support them. Activities for ensuring the nutrition of teenagers in the socially vulnerable groups and at instructive-educational and medical care institutions need to be encouraged.



VÎRSTNICI SĂNĂTOȘI ȘI ACTIVI THE HEALTHY AND ACTIVE ELDERLY

Statul va asigura securitatea economică și socială a persoanelor de vîrstă a treia prin crearea mecanismelor și implementarea intervențiilor intersectoriale în scopul menținerii și extinderii perioadei de autonomie a persoanelor în etate.

Vor fi create mecanisme de încadrare în activități de muncă a persoanelor vîrstnice după pensionare, prin crearea de noi locuri de muncă și recalificarea acestora la necesitate.

Va fi încurajată creșterea implicării familiilor în suportul financiar al persoanelor în etate.

Va fi promovat modul sănătos de viață al persoanelor de vîrstă a treia, fiind create condiții pentru alimentarea rațională, prin diversificarea și fortificarea produselor alimentare cu vitamine și micronutrienți necesari, în corespondere cu vîrsta fiziologică. În scopul motivării activității fizice adecvate a persoanelor în etate, vor fi lărgite

The state shall ensure economic and social security of the elderly by creating mechanisms and implementing intersector actions in order to maintain and extend the period of self-dependence of the aged people.

Mechanisms need to be developed to involve the elderly in work activities after retirement, by creating new workplaces and retraining the elderly, when necessary.

Increased involvement of families in the financial assistance to the elderly needs to be encouraged.

A healthy life-style of the elderly needs to be promoted by creating conditions for rational nutrition, diversification and enrichment of foodstuffs with the required vitamins and micronutrients, in compliance with the physiological age. The public green plantations in administrative territorial units need to be

spațiile publice verzi în unitățile administrativ-teritoriale.

Va fi încurajată integrarea persoanelor vîrstnice în toate domeniile vieții sociale. Vor fi realizate măsuri de prevenire a marginalizării și va fi sprijinită reintegrarea socială a populației vîrstnice, prin implicarea nemijlocită a organelor locale de asistență socială și autorităților tutelare din cadrul primăriilor.

Va fi încurajată implicarea societății civile și a comunității în furnizarea serviciilor comunitare către persoanele vîrstnice solitare. Autoritățile administrației publice locale vor crea mecanisme de suport și condiții favorabile pentru mobilizarea actorilor-cheie la nivelul comunității în vederea dezvoltării structurilor de îngrijire comunitare și a rețelelor sociale de cămine pentru vîrstnici.

extended in order to stimulate the adequate physical activity of the elderly.

The integration of the elderly in all spheres of social life needs to be encouraged. Measures to prevent the marginalization and to support the social reintegration of the aged population need to be undertaken by direct involvement of the local social assistance authorities and the tutelage authorities attached to the local administrations.

The involvement of civil society and community in rendering community services to the lonely elderly needs to be encouraged. The local public administration authorities shall establish the mechanisms of support and create favorable conditions for the involvement of key actors at the community level in the development of community care structures and social networks of asylums for the elderly.



CONTROLUL BOLILOR CRONICE NECONTAGIOASE CONTROL OF NONCONTAGIOUS CHRONIC DISEASES

Povara deceselor premature, a morbidității și invalidității cauzate de bolile cronice necontagioase (afecțiunile cardiovasculare, neoplasmale, tulburările psihice, diabetul zaharat, afecțiunile pulmonare nespecifice, maladiile gastrointestinale, afecțiunile aparatului locomotor) va fi diminuată prin intermediul acțiunilor complexe intersectoriale de prevenire a factorilor de risc și de ameliorare a determinantelor social-economice.

Eforturile societății urmează să fie orientate spre prevenirea primară, secundară și terțiară a maladiilor, pentru a reuși evitarea și diminuarea factorilor de risc, prevenirea invalidizării asociate și a deceselor premature.

Vor fi elaborate și implementate programe intersectoriale de prevenire a maladiilor și de diminuare a factorilor de risc la nivel național

The burden of premature deaths, morbidity and disability caused by noncontagious chronic diseases (cardiovascular diseases, neoplasms, mental disorders, diabetes mellitus, nonspecific pulmonary diseases, gastrointestinal diseases, locomotor apparatus affections) needs to be reduced by way of complex intersector actions aimed at preventing the risk factors and improving the social-economic determinants.

The efforts of the society must be focused on primary, secondary and tertiary prevention of diseases in order to succeed in eliminating and reducing the risk factors, to prevent the related disability and premature deaths.

Intersector programs of disease prevention and reduction of risk factors need to be developed and implemented at the national and community

și comunitar, care vor defini beneficiile de sănătate pentru toate categoriile de populație.

Acțiunile programate vor fi orientate spre combaterea tabagismului, raționalizarea alimentației, reducerea consumului de alcool, evitarea sedentarismului, reducerea obezității și controlul hipertensiunii arteriale, a diabetului zaharat și a dislipidemiei.

În efectuarea intervențiilor preventive vor fi implicați atât lucrătorii din sectorul medicinei primare, cât și reprezentanții autorităților administrației publice locale, instituțiile didactice, societatea civilă și mijloacele de informare în masă.

Vor fi consolidate capacitatele sistemului de sănătate în vederea depistării precoce, tratamentului adecvat și monitorizării maladiilor noncontagioase.

Succesul intervențiilor va fi asigurat prin crearea premiselor adecvate pentru promovarea următoarelor principii:

- acceptarea unanimă a profilaxiei perseverente ca o investiție de sănătate pe tot parcursul vieții;
- crearea unui mediu social benefic și a siguranței financiare pentru fiecare individ, drept condiții inerente de adoptare a unui stil de viață sănătos;



level, they are called upon to define the health benefits for all population categories.

The scheduled actions are aimed at combating smoking, rationalizing nutrition, reducing alcohol consumption, avoiding the sedentary life-style, reducing obesity and controlling the arterial hypertension, diabetes mellitus and dislipidemias.

Both the employees of the primary medical sector and the representatives of local public administration authorities, educational institutions, of civil society and mass-media need to get involved in conducting preventive actions.

The capacities of the health system need to be consolidated in order to enable the early detection, adequate treatment and monitoring of noncontagious diseases.

The success of actions needs to be ensured by way of creating the adequate prerequisites for promoting the following principles:

- Common acceptance of persistent prevention as a health investment throughout the entire life;
- Creating a favorable social environment and financial security for every individual, the inherent conditions for adopting a healthy life-style;
- Motivation of the citizens, regardless of their age and social position, to take care of one's own health and to cooperate efficiently with the health services;
- Strengthening and integration of medical care of all levels, based on professional ethics and commitment, in order to ensure the continuity and quality of the services rendered;
- Increase in the accessibility of medical services as an essential factor for ensuring the equality in health protection;

- motivarea cetățeanului, indiferent de vîrstă și poziția socială, de a se îngriji personal de propria sănătate și de a coopera eficient cu serviciile de sănătate;
- fortificarea și integrarea asistenței medicale de toate nivelurile, bazată pe etică și responsabilitate profesională, pentru asigurarea continuității și calității serviciilor prestate;
- accesibilizarea serviciilor medicale ca factor esențial pentru asigurarea echității în sănătate;
- sporirea accesului populației la informație, condiție importantă în promovarea sănătății și prevenirea maladiilor;
- colaborarea și cooperarea tuturor structurilor politice, economice și sociale ca deziderat definitiv de coeziune socială necesară pentru ameliorarea sănătății și bunăstării populației.

- Increase in the access of population to information, an important condition for health promotion and disease prevention;
- Collaboration and cooperation of all political, economic, and social structures as a determinant desideratum of the social cohesion required to improve the health and welfare of the population.



UN MEDIU SALUBRU PENTRU O SĂNĂTATE MAI BUNĂ

A CLEAN ENVIRONMENT FOR A BETTER HEALTH

Pentru a asigura un mediu de viață și activitate mai sănătos, vor fi întreprinse acțiuni conjugate din partea tuturor actorilor-cheie, la nivel de stat, unitate administrativ-teritorială, comunitate, unitate economică, familie. Se preconizează asanarea mediului prin revitalizarea și fortificarea sistemelor de salubrizare ale centrelor populate, reducerea poluării aerului atmosferic din orașe etc. Va fi asigurat accesul tuturor, în special al populației rurale, la surse sigure și calitative de apă potabilă. Va fi asigurat un regim termic adecvat în locuințe, instituții de învățămînt etc. Vor fi create condiții salubre de habitat, securitate fizică și condiții igienice în sfera ocupațională (la locul de muncă, instruire, educare).

Dirijarea eficientă a activităților în domeniul sănătății mediului va fi asigurată de Consiliul intersectorial, care va include reprezentanți

In order to ensure a healthier life and activity environment, combined actions of all key actors at the level of state, of administrative territorial unit, community, economic entity, and at the family level need to be undertaken. The sanitation of environment needs to be achieved by way of revitalizing and strengthening the systems of sanitizing populated centers, reducing air pollution in towns, etc. Universal access, in particular of the rural population, to safe and qualitative sources of drinking water needs to be ensured. Adequate thermal conditions need to be ensured in dwellings, educational institutions, etc. Wholesome conditions of the dwelling, physical safety and hygienic conditions in the occupational environment (at the place of work, training, education) need to be created. Efficient management of activities in the sphere of environment health needs to be ensured

ai structurilor statale și nonguvernamentale interesate.

Vor fi intensificate măsurile orientate spre implementarea completă a prevederilor tratatelor internaționale în domeniul protecției mediului la care Republica Moldova este parte (Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului de la Aarhus; Convenția de la Stockholm privind poluanții organici persistenti; Convenția privind diversitatea biologică și protocolul de la Cartagena privind biodiversitatea; Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice și Protocolul de la Kyoto etc.).

O deosebită atenție va fi acordată fortificării cadrului legal vizînd igiena mediului și igiena muncii, în special la capitolul răcordării la prevederile legislației europene în domeniu. Vor fi elaborate, aprobată și aplicate norme sanitare naționale de calitate a apei potabile și a procedurilor de control. Vor fi actualizate normele și cerințele de calitate față de componentele mediilor ocupațional, de instruire, habitual și recreațional.

Măsurile orientate spre reducerea riscurilor de mediu pentru sănătate vor include prevederi clare de fortificare a capacitaților serviciilor de igienă a mediului. Va fi actualizat planul național de sănătate în relație cu mediul, inclusiv prin dezvoltarea componentei sănătatea copilului în relație cu mediul, urmat de elaborarea, aprobarea și implementarea planurilor locale.

Serviciile de igienă a mediului vor efectua monitorizarea procesului de implementare și vor estima eficacitatea măsurilor întreprinse. Va fi sporită conștientizarea responsabilității actorilor-cheie pentru starea mediului și a sănătății populației.

by the National Council, which shall include representatives of the state and nongovernmental structures concerned.

The measures aimed at a comprehensive implementation of the provisions of international treaties in the sphere of environment protection, to which the Republic of Moldova is a party (the Aarhus Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters; the Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants; Convention on Biological Diversity and the Carthage Protocol on Biodiversity; United Nations Framework Convention on Climate Change and the Kyoto Protocol, etc.) need to be intensified.

Special attention needs to be paid to building up the legal framework related to the hygiene of environment and hygiene of work, in particular as far as the harmonization with the provisions of European legislation in the sphere is concerned. National sanitary norms regarding the drinking water quality and control procedures need to be developed, approved, and applied. The norms and quality requirements towards the components of the natural environment, of the occupational, training, dwelling, and recreational environment need to be updated.

The measures aimed at reducing the environmental health hazards must contain explicit provisions strengthening the capacities of the environment hygiene services. The national plan regarding the environment-related health needs to be updated, among other ways through the development of the component of children's health in relation to the environment, to be followed by the development, approval, and implementation of local plans.

The environment hygiene services shall monitor the implementation process and assess the



Vor fi perfecționate și dezvoltate modalitățile de estimare a riscurilor pentru sănătate generate de poluarea chimică și contaminarea microbiologică a mediului. Supravegherea epidemiologică a stării de sănătate a populației va fi realizată în relație cu factorii care o influențează, cu estimarea impactului factorilor nocivi ai mediului și cu monitorizarea indicilor pentru elaborarea pronosticurilor și măsurilor adecvate.

Pentru o implicare mai activă a tuturor actorilor-cheie, va fi asigurată informarea permanentă, completă și veridică a populației despre starea sănătății în relație cu calitatea factorilor de mediu, cu utilizarea tuturor mijloacelor de informare în masă. Vor fi desfășurate campanii de educație în scopul conștientizării de către

efficiency of the undertaken measures. The awareness of the responsibility of the key actors for the environment state and the population's health needs to be increased.

Procedures to estimate the health hazards generated by chemical pollution and microbiological contamination of environment need to be developed and improved.

The epidemiologic inspection of the population's state of health needs to be carried out in relation with the factors influencing it, and to be accompanied by an assessment of the impact of harmful environmental factors and by monitoring the indices for forecasting and planning adequate measures.

Permanent, comprehensive, and reliable information of the population about the state of health related to the quality of environment factors needs to be ensured for a more active involvement of all key actors, employing all mass-media means. Education campaigns need to be carried out in order to increase the awareness of every individual, family, community, and economic entity of the risks generated by the environment factors not complying with the quality standards.

An updating of preuniversity, university and postuniversity curricula needs to be encouraged as far as the education for health in relation with the environment is concerned.

The practice of attracting financial investments, including the foreign ones, for solving the most pressing community problems, in particular the ensuring of access of all people to sources of qualitative drinking water, needs to be extended in rural settlements in order to reduce the health risks. The creation of specialized services in charge of servicing the systems of water supply and sewerage in rural settlements needs to be supported. Microprojects of water supply

fiecare individ, familie, comunitate, unitate economică a riscurilor generate de factorii de mediu care nu corespund standardelor de calitate. Va fi încurajată actualizarea programelor de învățămînt preuniversitar, universitar și postuniversitar la capitolul educație pentru sănătate în relație cu mediul.

În scopul diminuării riscurilor pentru sănătate, în localitățile rurale va fi extinsă practica atragerii investițiilor financiare, inclusiv externe, pentru soluționarea celor mai stringente probleme comunitare, în special asigurarea accesului tuturor la surse de apă potabilă de calitate. Va fi susținută crearea serviciilor specializate pentru deservirea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare în localitățile rurale. Vor fi implementate microproiecte de alimentare cu apă și de retehnologizare a stațiilor de tratare a apei, cu elaborarea mecanismelor de participare activă a comunităților la activitățile de protecție sau, după caz, de conservare și ameliorare a condițiilor mediului de trai al populației.

Vor fi finalizate activitățile de colectare, depozitare centralizată și neutralizare a pesticidelor neutilizabile. Vor fi elaborate și realizate programe speciale de salubrizare a localităților rurale pentru diminuarea poluării solului cu substanțe organice.

Vor fi intensificate măsurile de ocrotire a sănătății populației prin optimizarea raportului transport – mediu – sănătate. În acest scop vor fi elaborate și implementate planuri strategice de dezvoltare teritorială, inclusiv de dezvoltare a căilor de transport. Va fi consolidat sistemul de monitorizare și de control al poluării chimice și sonore a aerului.

Vor fi încurajate folosirea mijloacelor de transport ecologic inofensive (biciclete, transport public electric) și mersul pe jos. În acest scop drumurile și condițiile circulației rutiere vor fi ameliorate

and re-equipment of water treatment stations need to be implemented and mechanisms of active participation of the community in the activities to protect or, as the case may be, to preserve and improve the conditions of the population's dwelling environment need to be developed.

Activities of collecting, centralized storage and neutralization of superseded pesticides need to be finalized. Special programs of sanation of rural settlements for the reduction of soil pollution with organic matter need to be developed and implemented.

The measures of protection of the population's health need to be intensified by way of optimizing the correlation: transport – environment – health. Strategic plans of territorial development, including the development of transport communications, need to be developed and implemented to that purpose. The system of monitoring and control over chemical and noise air pollution needs to be consolidated.

The use of ecologically harmless vehicles (bicycles, electric public transport) and walking need to be encouraged. To that purpose, roads and traffic conditions need to be improved in order to meet the safety requirements and the standards of the



pentru a corespunde cerințelor securității și standardelor comunității europene. În orașele mari și centrele raionale vor fi amenajate piste pentru cicliști și vor fi largite spațiile publice pentru pietoni. Vor fi intensificate măsurile privind dotarea parcului mijloacelor de transport cu autovehicule moderne, în conformitate cu standardele ecologice.

Vor fi stimulat acțiunile orientate spre extinderea suprafețelor de păduri și a spațiilor verzi în centrele populate din întreaga țară, în conformitate cu Programul de stat de regenerare și împădurire a terenurilor fondului forestier pe anii 2003-2020.

Se vor întreprinde măsuri pentru ameliorarea condițiilor de activitate și eficientizarea serviciilor de sănătate prestate populației la locul de muncă, precum și crearea unor locuri de muncă mai sigure și mai sănătoase.

Vor fi prevenite accidentele de muncă și bolile profesionale prin formarea unei culturi de prevenire a riscurilor profesionale și securitate a sănătății. La fiecare întreprindere vor fi elaborate și implementate programe de asigurare a condițiilor sanitato-igienice adecvate de muncă, regimului de muncă și repaus. Va fi fortificat sistemul de educație pentru sănătate a angajaților.

Va fi actualizat regulamentul privind modalitatea organizării examenelor medicale preventive la angajarea în muncă și a celor periodice pentru persoanele ce se expun factorilor nocivi din mediul ocupațional. Va fi perfecționat sistemul de evidență, tratament, reabilitare și prevenire a bolilor profesionale.

European community. Cycle paths need to be arranged in cities and regional centers, and public green plantations for pedestrians need to be extended. The measures aimed at equipping the fleet with modern vehicles, in compliance with the environmental standards, need to be intensified.

The actions aimed at extending the surface of forests and green plantations in populated centers need to be stimulated in the entire country, under the State Program of regeneration and afforestation of the grounds of the forest resources for the years 2003-2020.

Measures aimed at improving the work conditions and increasing the efficiency of the health services rendered to population at the place of employment as well as creating safer and healthier workplaces need to be undertaken.

Work accidents and professional diseases need to be prevented by means of fostering a culture of preventing professional hazards and of health safety. Programs of ensuring adequate sanitary hygienic conditions of work, and the routine of work and break need to be developed and implemented at every enterprise. The system of health education of the employees needs to be strengthened.

The regulations regarding the procedure of organizing preventive medical examinations during the hiring as well as periodical examinations for the employees exposed to harmful factors in the work environment, need to be updated. The system of registration, treatment, rehabilitation and prevention of professional diseases shall be improved.



ALIMENTAREA RAȚIONALĂ ȘI ACTIVITATEA FIZICĂ SPORITĂ RATIONAL NUTRITION AND INCREASED PHYSICAL ACTIVITY

În scopul asigurării securității alimentare, vor fi susținute toate măsurile orientate spre sporirea productivității agricole și a calității materiei prime. Vor fi elaborate și implementate mecanisme sociale de asigurare a accesului grupelor socialmente vulnerabile de populație (copiii instituționalizați, invalizii, persoanele nevoiașe de vîrstă a treia etc.) la produse alimentare de primă necesitate.

Vor fi intensificate substanțial măsurile orientate spre formarea culturii alimentației raționale și salubre, începînd cu cea mai fragedă vîrstă. Va fi elaborată și popularizată piramida alimentară națională, a cărei implementare va facilita conștientizarea necesității reducerii consumului de alimente rafinate și sporirea consumului de legume și fructe pe parcursul întregului an.

Se va acorda o atenție sporită alimentației raționale a femeilor gravide și a copiilor

All measures aimed at increasing the agricultural productivity and raising the quality of raw materials need to be supported in order to ensure the food security. Social mechanisms of ensuring the access of socially vulnerable population groups (institutionalized children, the disabled, destitute elderly etc.) to living essentials need to be developed and implemented.

The measures aimed at fostering the culture of rational and wholesome nutrition need to be intensified considerably, starting with the youngest age. The national nutrition pyramid needs to be developed and popularized; its implementation shall facilitate the understanding of the need to reduce the consumption of refined foodstuffs and increase the consumption of vegetables and fruit throughout the year.

Increased attention needs to be paid to the rational nutrition of pregnant women and infants.

de vîrstă fragedă. Vor fi implementate tehnologii noi de fortificare a unor produse alimentare cu nutrimente deficitare (fier, acid folic, iod etc.).

Regimul nutrițional corect va fi implementat prin organizarea alimentației copiilor instituționalizați, preșcolarilor din creșe și grădinițe de copii, precum și prin popularizarea sistematică a alimentației raționale.

Populația va fi informată despre principiile alimentației raționale, despre risurile consumului excesiv de alimente, a sării de bucătărie, grăsimilor saturate, despre risurile consumului de alimente nesalubre, produse comercializate și consumate în condiții neigienice.

Va fi promovat consumul de fructe, legume și alte produse alimentare indispensabile nutriției sănătoase.

În vederea asigurării securității alimentare, cadrul legislativ și normativ național va fi fortificat și ajustat la cel european. Va fi adoptată strategia națională în domeniu și elaborat planul de acțiuni privind asigurarea inofensivității produselor alimentare. Accentul va fi pus pe monitorizarea și estimarea calității alimentelor și a risurilor generate de produsele alimentare. În acest scop se va institui un sistem sigur de control pe tot parcursul ciclului alimentar, de la obținerea materiei prime pînă la consumator.

Va fi sporită responsabilitatea producătorilor pentru calitatea și inofensivitatea produselor alimentare fabricate. O atenție deosebită va fi acordată gospodăriilor colective și fermierilor. Va fi asigurată inofensivitatea tehnologiilor de cultivare, transportare, păstrare a materiei prime alimentare, vegetale și animale. În toate unitățile implicate în producerea, transportul, depozitarea și servirea alimentelor vor fi aplicate principiile sistemului de asigurare a calității igienice bazat pe evaluarea și prevenirea risurilor (puncte critice de control).

New technologies of fortifying foodstuffs with the missing nutrients (iron, folic acid, iodine, etc.) need to be implemented.

The correct nutritional regime needs to be implemented by way of organizing the nutrition of institutionalized children, of preschool age children at nurseries and kindergartens, as well as by way of systematic popularization of rational nutrition.

The population needs to be informed about the principles of rational nutrition, about the risks related to excessive consumption of foodstuffs, of white salt, saturated fats, about the risks of consuming unhealthy foodstuffs, foodstuffs sold and consumed under unhygienic conditions.

The consumption of fruit, vegetables and other foodstuffs indispensable to healthy nutrition needs to be promoted.

In order to ensure the food security, the national legal and statutory framework needs to be consolidated and adjusted to the European one. A national strategy needs to be adopted in the sphere and an action plan aimed at ensuring the harmlessness of foodstuffs shall be developed. The monitoring and assessment of the quality of foodstuffs and of the risks generated by foodstuffs need to be emphasized. A reliable system of control throughout the entire food cycle, from obtaining raw materials to the consumer, needs to be established to that purpose.

The responsibility of producers for the quality and safety of the manufactured foodstuffs needs to be increased. Special attention needs to be paid to collective farms and farmers. The safety of technologies of cultivation, transport, storage of unprocessed foodstuffs, both vegetal and animal, needs to be ensured. The principles of the system of ensuring hygienic quality, based on the estimation and prevention of risks (critical

Pentru asigurarea supravegherii statului asupra gradului de inocuitate a circuitului alimentar, va fi restructurat sistemul existent de control alimentar.

O deosebită atenție va fi acordată acțiunilor integrate de ocrotire a sănătății în context cu nutriția. Acțiunile vor fi direcționate spre combaterea obezității și sporirea activității fizice, spre fortificarea sănătății în decursul întregii vieți și spre protecția populației contra riscurilor și pericolelor de origine alimentară. În acest scop vor fi intensificate comunicarea și instruirea pentru sănătate, implicarea organizațiilor nonguvernamentale și participarea populației.

Acțiunile orientate spre reducerea adinamiei și sporirea activității fizice se vor adresa tuturor grupurilor de populație, inclusiv celor implicate în activități sedentare sau procese cu cheltuieli fizice nesemnificative. Vor fi practicate pauze reglementate pentru angajații cu activități sedentare și monotone.

control points), need to be applied at all entities involved in the production, transport, storage, and consumption of foodstuffs.

The existing system of food control needs to be restructured in order to ensure the state supervision of the degree of safety of the food circuit.

Special attention needs to be paid to integrated health protection actions in the context of nutrition. The actions need to be aimed at combating obesity and increasing physical activity, at strengthening health throughout the entire life and protecting the population against the food-related risks and dangers.

The communication and training for health, involvement of nongovernmental organizations and participation of population need to be intensified to that purpose.

The actions aimed at reducing the adynamia and increasing the physical activity are intended for all



Pentru motivarea sporirii activității fizice a populației din orașe, se vor lărgi spațiile publice verzi în cadrul municipiilor și orașelor mici. Autoritatele administrației publice locale vor amenaja terenuri speciale, în scopul creșterii practicării în masă a activităților de cultură fizică și sport.

În cadrul instituțiilor de învățămînt, precum și în cadrul unităților de producere va fi revitalizată practica pauzelor periodice de scurtă durată pentru exerciții fizice.

Cultura fizică va fi promovată prin programele de studii și prin stimularea și susținerea activităților sportive în colectivități și în grupele de populație de toate vîrstele.

population groups, including the ones engaged in sedentary activities or processes consuming little physical energy. Regular breaks need to be practiced for the employees engaged in sedentary and monotonous activities.

The urban public green plantations need to be extended for fostering the population's increased physical activity in cities and towns. The local public administration authorities must arrange special grounds in order to encourage the mass practicing of physical training and sport.

The practice of regular short breaks for physical exercises needs to be revived at educational institutions as well as at production entities.

Physical culture needs to be fostered by way of curricula and by encouraging and supporting sport activities in communities and population groups of all ages.



O SOCIETATE FĂRĂ TUTUN, ALCOOL ȘI DROGURI

A SOCIETY FREE OF TOBACCO, ALCOHOL AND DRUGS

Prevenirea și combaterea fumatului, consumului abuziv de alcool și consumului ilicit de droguri – trei factori comportamentali de risc sporit pentru sănătate – vor fi realizate prin intermediul implementării măsurilor complexe intersectoriale.

Vor fi introduse tehnologii performante la fabricarea produselor din tutun în scopul micșorării conținutului de substanțe nocive ale produselor din tutun.

Protecția împotriva expunerii la fumul de tutun la locul de muncă, în mijloacele de transport public și în incinta localurilor publice va deveni o responsabilitate sancționată.

Va fi interzisă publicitatea de orice tip a articolelor de tutun – vizuală, la radio, televiziune, inclusiv organizarea diverselor loterii cu premii și inițiative de sponsorizare a activităților sportive de masă sau artistice.

The prevention and control of smoking, abuse of alcohol and illegal drugs consumption – three behavioral factors of increased health hazard – need to be carried out by way of implementing complex intersector measures.

New advanced technologies shall be introduced in the process of manufacturing the tobacco goods with a view to reducing the content of harmful substances in the tobacco goods.

The protection against exposure to tobacco smoke at the workplace, in public transport vehicles and in public buildings needs to become a responsibility that can entail imposing of sanctions.

Any kinds of advertising for tobacco products – either visual, radio, television commercials or the organization of different lotteries with prizes and



Inscriptiile de avertizare plasate în mod obligatoriu pe ambalajele articolelor de tutun vor fi modificate și ajustate la prevederile Convenției-cadru a Organizației Mondiale a Sănătății privind controlul tutunului.

Va fi fortificată legislația vizînd interzicerea comercializării articolelor de tutun minorilor. Descurajarea comercializării articolelor de tutun către minori se va realiza prin intermediul interzicerii vînzării cu bucate a articolelor de tutun și amplasării chioșcurilor de vînzare a produselor de tutun în apropierea instituțiilor de învățămînt, cu aplicarea amenzilor.

Reușita informării și educării populației în scopul reducerii și prevenirii fumatului va depinde de realizarea parteneriatului dintre societatea civilă, comunitate, instituțiile medicale și cele de învățămînt, prin intermediul cărora vor fi realizate programele educaționale.

Intențiile de abandonare a fumatului vor fi susținute prin diverse mecanisme de motivare din partea patronilor, sindicatelor etc.

Controlul consumului abuziv de alcool va fi realizat prin continuarea combaterii oricărei forme de comerț ilicit cu produse alcoolice, inclusiv contrabanda, fabricarea ilicită și circulația articolelor contrafăcute.

initiatives of sponsoring mass sport or artistic events – need to be forbidden.

The compulsory warning inscriptions placed on the packing of tobacco products need to be modified and adjusted to the provisions of the framework World Health Organization Convention on Tobacco Control.

The legislation forbidding the sale of tobacco products to the under-age needs to be toughened. The discouragement of the sale of tobacco products to the under-age needs to be carried out by way of prohibiting the retail trade in tobacco products and prohibiting the placing of tobacco products stalls close to educational institutions, with imposing fines.

The success of informing and educating the population in order to reduce and prevent smoking depends on the accomplishment of a partnership between the civil society, community, medical and educational institutions, which are called upon to implement educational programs.

The intentions to quit smoking need to be supported by way of different motivation mechanisms provided by employers, trade unions, etc.

The control of alcohol abuse needs to be achieved by continuously combating any forms of illegal trade in alcohol products, including the smuggling, illegal manufacture, and circulation of counterfeit alcoholic beverages.

In order to discourage drunk driving, the implementation of legislative measures needs to be carried on, with graded application of penalties, depending on the level of alcohol concentration in blood.

The legislation prohibiting the offer and sale of alcoholic beverages to people under the age of 18 years needs to be toughened. The advertising of alcoholic beverages targeting the youth shall

În scopul descurajării conducerii autovehiculelor sub influența alcoolului, se va continua implementarea unor măsuri legislative cu aplicarea gradată a pedepselor în funcție de nivelul concentrației de alcool în sînge.

Va fi fortificată legislația privind interzicerea ofertei și comercializării băuturilor alcoolice persoanelor sub vîrstă de 18 ani. Va fi strict interzisă publicitatea băuturilor alcoolice adresată tinerilor. Vor fi aplicate penalități vînzătorilor și distribuitorilor în cazul comercializării și oferirii băuturilor alcoolice minorilor.

Ambalajele articolelor alcoolice vor conține suplimentar avertismente cu referință la efectele dăunătoare ale consumului de alcool (pentru femeile gravide, conducătorii auto etc.)

Informarea corectă și imparțială a populației cu privire la specificul consumului inofensiv de alcool și la impactul negativ asupra sănătății, familiei și societății a abuzului de alcool se va realiza prin intermediul programelor educaționale.

Pentru identificarea precoce a consumului de alcool, la nivel de instituții de asistență primară, va fi implementat screening-ul consumului de alcool și al intervenției scurte de consiliere, care, conform recomandărilor Organizației Mondiale a Sănătății, este considerată una dintre cele mai eficiente intervenții din punctul de vedere al costului.

Persoanele afectate de consumul riscant sau dăunător de alcool și membrii familiilor lor vor avea acces la tratamente eficiente și la servicii de reabilitare, reglementate printr-un cadru legal adecvat.

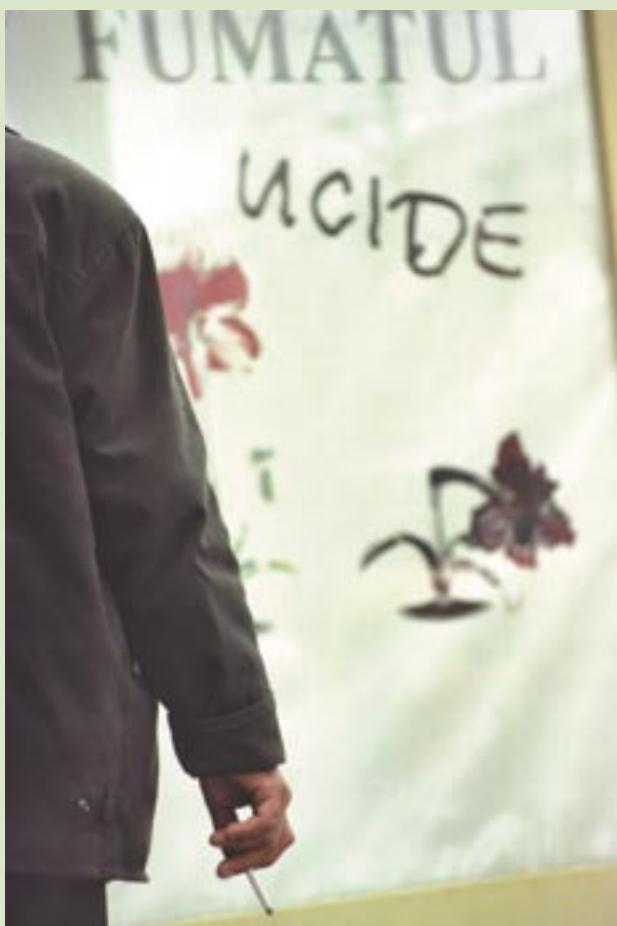
Fenomenul consumului ilicit de droguri în Republica Moldova va fi percepțut și analizat nu doar ca o realitate ce se reduce la lumea persoanei consumatoare de droguri, ci ca o problemă a întregii societăți.

be strictly forbidden. Penalties need to be applied against the sellers and distributors guilty of selling and offering alcoholic beverages to the under age people.

Additional warnings regarding the harmful effects of alcohol consumption (for pregnant women, drivers, etc.) shall be applied onto the packing of alcoholic products.

Correct and impartial information of the population on the specifics of harmless alcohol consumption and on the negative impact of alcohol abuse over health, family and society needs to be carried out by way of educational programs.

The screening of alcohol consumption and short counseling sessions need to be implemented at



Persoanele dependente de droguri și familiile acestora vor beneficia de asistență de profil larg, în scopul prevenirii și diminuării consecințelor consumului ilicit de droguri, reducerii inechității sociale, asigurării suportului psihosocial, tratării dependenței și susținerii reintegrării acestora în societate.

Activitatea organelor de specialitate se va axa pe profilaxie, care va avea drept scop reducerea consumului ilicit și a traficului de droguri pînă la nivelul minim al pericolului pentru societate. În scopul asigurării eficacității intervențiilor complexe de reducere a ofertei și cererii ilicite de droguri, va fi perfecționat cadrul legislativ și vor fi consolidate eforturile statului, comunității civile, familiei și instituțiilor de învățămînt în protejarea generației tinere de acest pericol.

Reușita intervențiilor intersectoriale de prevenire și combatere a consumului ilicit și traficului de droguri va fi garantată și de implementarea și operaționalizarea unui sistem de monitorizare și evaluare a acestor intervenții.

Prin cooperarea internațională atât la nivel guvernamental, cât și la nivel de societate civilă vor fi obținute succese în combaterea globală a consumului ilicit de droguri.

the level of primary health care institutions for early detection of alcohol consumption; such measures belong to the most cost-efficient ones, according to the guidelines of the World Health Organization.

The people affected by the risky or harmful alcohol consumption and members of their families shall be given access to efficient treatment and rehabilitation services, governed by an adequate legal framework.

The phenomenon of illegal drug consumption in the Republic of Moldova needs to be perceived and analyzed not only as a reality limited to the world of the drug consumer, but rather as a problem of the entire society.

The drug addicts and their families shall benefit from comprehensive aid in order to prevent and reduce the consequences of illegal drug consumption, diminish the social inequalities, provide psychosocial support, treat the addiction and support their reintegration into society.

The activity of branch authorities needs to be concentrated on prevention, which shall be aimed at reducing the illegal consumption and drug traffic to the minimal level of danger to the society. In order to ensure the efficiency of the complex actions aimed at reducing the illegal offer and demand for drugs, the legal framework needs to be improved and efforts of the state, of civil community, of family and educational institutions need to be combined to protect the young generation against that danger.

The success of intersector actions of prevention and control over the illegal consumption and traffic of drugs shall also be ensured through the implementation and operation of a system of monitoring and assessment of such actions and interventions.

Successes in the global combating of illegal drug consumption need to be accomplished through international cooperation both at the governmental level and at the level of civil society.



VIAȚĂ FĂRĂ VIOLENȚĂ ȘI TRAUME

LIFE FREE OF VIOLENCE AND TRAUMAS

În scopul prevenirii violenței (neglijenței, abuzului, traficului de ființe umane) și traumelor (fizice și psihice), fenomene ce afectează negativ societatea, va fi creat un sistem informațional unic de monitorizare și evaluare a datelor cu referință la aceste vicii sociale și consecințele lor.

Vor fi realizate studii pentru determinarea motivelor și consecințelor acestor vicii, precum și pentru estimarea prejudiciului adus economiei naționale.

Se va extinde colaborarea națională și internațională în vederea reducerii violenței și traumelor cauzate de traficul de substanțe narcotice și arme, precondiție fiind respectarea tratatelor internaționale și perfecționarea legislației naționale.

Vor fi extinse, atât la nivel național, cât și la nivel internațional colaborarea și schimbul de informații cu referință la problemele ce țin de

In order to prevent violence (negligence, abuse, human trafficking) and (physical and psychic) traumas – phenomena exerting a negative impact over society – a united informational system of monitoring and assessment of the data related to such social vices and their consequences needs to be created.

Researches need to be conducted in order to determine the reasons and consequences of such vices, as well as to assess the damages inflicted on the national economy.

National and international cooperation needs to be extended in order to reduce violence and traumas caused by trafficking drugs and weapons; a prerequisite is adherence to international treaties and amendment of the national legislation.

The cooperation and information exchange regarding the problems related to prevention and combating of violence and traumas – at home,

profilaxia și combaterea violenței și traumelor – la domiciliu, la locul de muncă, în societate etc.

Vor fi formate grupuri de coordonatori cu antrenarea sectorului civil, care vor fi instruiți în vederea coordonării măsurilor privind combaterea și profilaxia violenței și traumelor.

Va fi formată o platformă unică de activități intersectoriale și multidisciplinare pentru prevenirea actelor de violență și reducerea consecințelor acestora.

Măsurile de combatere și reducere a violenței și traumelor vor fi bazate pe principiul respectării drepturilor omului, a demnității umane și vor fi orientate spre implicarea autorităților publice (centrale și locale), societății civile, comunității și fiecărui cetățean.

Primordială va rămâne profilaxia primară a violenței și traumelor și acordarea suportului și consilierii victimelor acestora.

Se va pune accent pe educarea societății prin:

- informarea largă a populației privind răspîndirea violenței în societate și consecințele ei;
- convingerea populației de a se implica activ în activitățile de combatere a violenței;
- educarea populației în vederea creării în cadrul familiilor a unor relații armonioase, bazate pe respect și încredere.

Prevenirea violenței ca parte a politicii sociale și educaționale va contribui la stabilirea egalității sociale și de gender.



at the workplace, in society, etc. – need to be extended both at the national and international levels.

Groups of coordinators need to be formed, involving the civil sector; they shall be trained for the coordination of the measures aimed at combating and preventing violence and traumas.

A united platform of intersector and transbranch activities needs to be formed for the prevention of acts of violence and reduction of their consequences.

The measures of combating and reducing violence and traumas need to be based on the principle of adherence to human rights, respect for human dignity and need to be aimed at involving the (central and local) public authorities, civil society, community, and every citizen.

Primary prevention of violence and traumas and rendering support and counseling to their victims continue to be of priority importance.

The accent is made of the education of society by:

- Comprehensive information of population on the spread of violence in society and its consequences;
- Convincing the population to get actively involved in activities of combating violence;
- Educating the population in order to establish harmonious relations in families, based on respect and trust.

The prevention of violence as a part of the social and educational policy shall contribute to the establishment of social and gender equality.

În vederea oferirii consultațiilor în situații de criză victimelor violenței, vor fi instituite servicii sub formă de linii telefonice „fierbinți”.

Va fi asigurat accesul persoanelor ce au suferit de pe urma violenței la tratament și servicii de reabilitare în cadrul adăposturilor și centrelor de reabilitare comunitare.

O atenție deosebită va fi acordată instruirii personalului implicat în consilierea și reabilitarea victimelor violenței.

„Hotline” services need to be instituted in order to offer counseling to victims of violence in crisis situations.

The access of victims of violence to the treatment and rehabilitation services at shelters and community rehabilitation centers needs to be ensured.

Special attention needs to be paid to training the staff involved in counseling and rehabilitation of violence victims.



ASIGURAREA CONDIȚIILOR PENTRU AMELIORAREA SĂNĂTĂȚII MINTALE

ENSURING THE PREREQUISITES FOR IMPROVEMENT OF MENTAL HEALTH

Ameliorarea sănătății mintale reprezintă un obiectiv prioritar pentru țară, în contextul angajamentelor asumate prin aderarea la Declarația privind sănătatea mintală și la Planul de acțiuni în domeniul sănătății mintale de la Helsinki.

Legislația în domeniul sănătății mintale va fi armonizată la rigorile europene. Sarcinile și măsurile de reformare a sistemului serviciilor pentru persoanele cu disabilități mintale vor fi trasate în cadrul programelor naționale privind sănătatea mintală, ale căror scopuri vor servi prevenirii afecțiunilor mintale și susținerii comunitare a persoanelor cu patologii psihiatricce.

În scopul dezvoltării serviciilor de sănătate mintală calitative, va fi susținută colaborarea dintre structurile guvernamentale, organizațiile profesionale relevante, organizațiile consumatorilor de servicii și societatea civilă.

The improvement of mental health represents a priority objective for the country, in the context of the commitments made by joining the Helsinki Declaration and Action Plan on Mental Health.

The legislation in the sphere of mental health needs to be harmonized with the European requirements. The tasks and measures of reforming the system of services for the patients suffering from mental disabilities need to be outlined in the framework of national programs on mental health, whose goals shall serve for the prevention of mental disorders and community support to the patients suffering from mental disorders.

The cooperation between the governmental structures, relevant professional organizations, associations of service consumers and civil society needs to be supported in order to develop qualitative mental health services.

Va fi încurajată și susținută implicarea beneficiarilor direcți, a familiilor și a asociațiilor în procesul de reformare a sistemului de sănătate mintală și de luare a deciziilor.

Dezvoltarea serviciilor de sănătate mintală va fi realizată pe principii comunitare, care vor include:

- crearea rețelei serviciilor comunitare, inclusiv prin reorganizarea și optimizarea infrastructurii existente; redirecționarea persoanelor cu tulburări mentale spre aceste servicii și asigurarea continuității asistenței psihiatricice;
- pregătirea profesională a cadrelor, inclusiv a medicilor de familie, în domeniul psihiatriei comunitare. O atenție deosebită va fi acordată instruirii asistentelor psihiatricice pentru activitatea în cadrul serviciilor comunitare de asistență mintală;
- asigurarea beneficiarilor cu medicamente psihotrope de generație nouă;
- optimizarea asistenței psihiatricice spitalicești prin crearea secțiilor de sănătate mintală în spitalele generale.

Vor fi dezvoltate programe orientate spre eliminarea stigmatului, discriminării, prejudecătilor și violării drepturilor persoanelor cu tulburări mentale.

Vor fi restructurate serviciile existente de asistență psihiatrică prin înlăturarea fenomenului de izolare aplicat pe parcursul tratamentului. Serviciile comunitare de sănătate mintală vor fi axate pe reabilitarea și reintegrarea psihosocială a beneficiarilor.

Serviciile comunitare de sănătate mintală vor fi complementare spitalizării. Vor fi create centre de sănătate mintală cu toate structurile auxiliare, inclusiv prin reorganizarea și optimizarea infrastructurii existente. Serviciile comunitare de sănătate mintală vor fi prestate de către echipele multidisciplinare.

The involvement of direct beneficiaries, their families and associations in the process of reforming the mental health system and in the decision-making process needs to be encouraged and supported.

The development of mental health services needs to be accomplished on community principles, which shall include:

- Creating a network of community services, among other ways by reorganization and improvement of the existing infrastructure; redirecting the patients with mental disorders towards such services and ensuring the continuity of psychiatric aid;
- Professional training of staff, including the family physicians, in the sphere of community psychiatry. Special attention needs to be paid to the training of psychiatric nurses for the activity in the framework of mental aid community services;
- Provision of beneficiaries with psychotropic drugs of the new generation;
- Improvement of the hospital psychiatric aid by way of establishing mental health sections at general hospitals.

The programs aimed at eliminating the stigmatization, discrimination, prejudice, and violation of rights of the people suffering from mental disorders need to be developed.

The services of the existing of psychiatric aid need to be restructured by way of eliminating the phenomenon of isolation, applied throughout the treatment. The mental health community services need to be focused on the rehabilitation and psychosocial reintegration of the beneficiaries.

The mental health community services need to be complementary to hospitalization. Mental health centers need to be created, disposing of all auxiliary structures, among other ways

Serviciul de asistență medicală primară va contribui la sporirea accesului și acoperirea amplă cu servicii de sănătate mintală a populației, prin depistarea precoce și intervenții prompte în cazul determinării tulburărilor mintale.

Vor fi elaborate standarde și norme pentru fiecare tip de serviciu comunitar, care urmează a fi dezvoltate în calitate de subdiviziuni integrante ale sistemului de asistență psihiatrică cu statut juridic independent.

Serviciile comunitare de sănătate mintală vor fi reprezentate prin:

- centre comunitare de sănătate mintală de zi și cu plasament temporar, care vor include în componența lor serviciul consultativ și ocupațional;
- servicii de resurse și informare profesională și specială pentru beneficiari, inclusiv prin crearea centrelor informaționale;
- ateliere protejate și locuri de muncă protejate;
- locuințe sociale.

Lista medicamentelor psihotrope esențiale va fi extinsă prin includerea antipsihoticelor atipice. Medicamentele de generație nouă vor fi distribuite prin sistemul de asigurări medicale.

by reorganization and improvement of the existing infrastructure. The mental health community services need to be rendered by multibranch teams.

The primary health care service shall contribute to the increase in access to and comprehensive coverage of population with mental health services, by way of early detection and prompt interventions when mental disorders are diagnosed.

Standards and norms for every type of community service need to be laid down, such community services shall be developed as integrant subdivisions of the psychiatric aid system with an independent legal status.

The mental health community services shall be represented by:

- mental health community day-centers and centers of temporary placement, which shall comprise the consulting and occupational service;
- services of resources and professional and special information for beneficiaries, among other ways by creating informational centers;
- protected workshops and workplaces;
- social dwellings.

The list of the essential psychotropic drugs needs to be extended by adding atypical antipsychotic drugs. New generation drugs need to be distributed within the health insurance system.



CONTROLUL MALADIILOR CONTAGIOASE CONTROL OF CONTAGIOUS DISEASES

În vederea controlului maladiilor infecțioase, va fi fortificat sistemul de supraveghere și control al bolilor contagioase, cu integrarea acestuia în sistemul european și internațional prin filiera tehnologiilor informaționale moderne. Sistemul va asigura diagnosticul epidemiologic rapid al situației epidemice cu răspuns urgent de ameliorare, exercitarea controlului maladiilor respective în teritorii cu protejarea populației prin vaccinări și alte măsuri profilactice, inclusiv tratament preventiv, precum și depistarea precoce a maladiilor contagioase, în special a celor cauzate de agenți patogeni noi.

Baza legislativă și normativă va fi ajustată la Regulile Sanitare Internaționale, prevederile Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană și Pactului de Stabilitate în Europa de Sud-Est. Vor fi implementate tehnologii noi în prevenirea, diagnosticul și tratamentul bolilor contagioase.

The system of supervision and control of contagious diseases needs to be strengthened in order to control infectious diseases; it shall become integrated into the European and international systems through the channel of modern information technologies. The system must enable a prompt epidemiologic diagnosis of the epidemic situation with urgent improvement reactions, exerting the control of such diseases in territories by protecting the population through vaccination and other preventive measures, including the preventive treatment, it must also allow an early detection of contagious diseases, in particular of the ones caused by new pathogenic agents.

The legal and normative basis needs to be adjusted to the International Sanitary Rules, provisions of the Action Plan between the Republic of Moldova and the European Union and of the Stability Pact for South Eastern Europe.

Un accent deosebit va fi pus pe stabilizarea situației epidemice a tuberculozei. Strategiile de control al tuberculozei vor fi axate pe acțiunile autorităților administrației publice centrale și locale orientate spre ameliorarea condițiilor de trai și a regimului alimentar în grupurile socialmente vulnerabile.

Vor fi consolidate eforturile statului, comunității, organizațiilor nonguvernamentale și internaționale în asigurarea instituirii controlului asupra tuberculozei, prevenirea răspândirii infecției în societate și a dezvoltării formelor de tuberculoză multidrogrezistentă. Vor fi coordonate măsurile de asistență medicală pentru pacienții cu diferite forme de tuberculoză, bazate pe principiile Organizației Mondiale a Sănătății și ale asociațiilor europene și regionale de specialitate, în vederea reducerii continue și stabile a numărului cazurilor de îmbolnăvire cu forme sensibile și, în special, rezistente la tratament clasic.

Bolnavii de tuberculoză din grupurile socialmente vulnerabile și familiile lor vor beneficia de asistență socială. Vor fi create condiții pentru asigurarea reorientării profesionale și/sau reîncadrării în cîmpul muncii a persoanelor tratate de tuberculoză.

Vor fi fortificate capacitatele de control al tuberculozei în instituțiile penitenciare.

Vor fi organizate și desfășurate activități de informare și educare în vederea dezradăcinării conceptiilor greșite privind tuberculoza, evitarea stigmatizării bolnavilor de tuberculoză și a familiilor acestora.

Vor fi create condiții sanitato-igienice și tehnico-materiale adecvate în instituțiile serviciului de specialitate pentru diagnosticarea, tratamentul și profilaxia tuberculozei.

Cercetările științifice în domeniul controlului tuberculozei vor fi orientate spre eficientizarea

New technologies need to be implemented in the prevention, diagnosing, and treatment of contagious diseases.

A special accent needs to be made on stabilizing the epidemic situation of tuberculosis. The strategies of tuberculosis control need to be focused on the actions of the central and local public administration authorities, aimed at improving the living environment and nutrition in the socially vulnerable groups.

The efforts of the state, community, of nongovernmental and international organizations need to be combined in ensuring the establishment of control of tuberculosis, preventing the infection spread in society and the development of multi-drug resistant tuberculosis forms. The measures of medical care for the patients with different forms of tuberculosis need to be coordinated, based on the principles of the World Health Organization and of European and regional branch associations, in order to attain a continuous and stable reduction in the incidence of sensible forms, in particular of those resistant to conventional treatment.

The tuberculosis patients from socially vulnerable groups and their families shall benefit from social assistance. Conditions need to be created for ensuring the professional re-orientation and/or re-employment of the people with cured tuberculosis.

The capacities of control of tuberculosis at penitentiary institutions need to be strengthened.

Activities of information and education need to be organized and carried out in order to eradicate the mistaken beliefs regarding tuberculosis, avoid the stigmatization of tuberculosis patients and of their families.

Adequate sanitary-hygienic and technical-material conditions need to be created at the institutions of the specialized service for diagnosing, treatment and prevention of tuberculosis.

și perfecționarea metodelor de diagnosticare, tratament, supraveghere și profilaxie a tuberculozei.

Va fi monitorizată strict răspândirea infecției cu HIV/SIDA, cu sporirea responsabilității statului în realizarea activităților de prevenire a HIV/SIDA și a bolilor sexual transmisibile și de acordare a asistenței medicale, sociale, psihologice și juridice persoanelor infectate.

În scopul informării populației despre profilaxia infecției HIV/SIDA și a bolilor sexual transmisibile, vor fi dezvoltate capacitatele și extinse acțiunile de educare și informare pentru publicul larg, tineret și grupurile vulnerabile.

Va funcționa un sistem unic de formare a deprinderilor de viață pentru tineret, va fi organizată instruirea continuă a corpului didactic în scopul eficientizării educației pentru sănătate. Va fi realizat cadrul strategic de comunicare în profilaxia HIV/SIDA/ITS.

Va spori accesibilitatea populației cu risc comportamental sporit la programe de prevenire a infecției HIV/SIDA. Mijloacele de protecție individuală vor deveni accesibile tuturor pădurilor sociale.



Scientific research in the sphere of control of tuberculosis needs to be aimed at rationalizing and improving the methods of diagnosing, treatment, supervision and prevention of tuberculosis.

The spread of HIV/AIDS infection needs to be monitored strictly, with the increase of the state's responsibility in the implementation of activities to prevent HIV/AIDS and sexually transmitted diseases and to render medical care, social, psychological, and legal assistance to the infected people.

Capacities need to be developed in order to inform the population about the prevention of the HIV/AIDS infection and of the sexually transmitted diseases; the actions of education and information of the general public, youth and the vulnerable groups need to be extended.

A united system of formation of life skills for the youth needs to operate; continuous training of the teaching staff in order to rationalize the education for health needs to be organized. The strategic framework of communication in preventing the HIV/AIDS/STI needs to be established.

The access of the population with increased behavioral risk to the programs of prevention of the HIV/AIDS infection needs to be increased. Individual means of protection must be made accessible to all social categories.

The activities of rehabilitation and social reintegration of the people from the risk groups need to be supported by the local public administration authorities, in compliance with the laws currently in force, and by nongovernmental organizations. The users of injecting drugs must gain access to rehabilitation programs through substitution therapy.

The HIV infection treatment programs need to be financed out of public funds, priority should be

Activitățile de reabilitare și reintegrare socială a persoanelor din grupurile de risc vor fi susținute de autoritățile administrației publice locale, conform legislației în vigoare, și de către organizațiile nonguvernamentale. Utilizatorii de droguri injectabile vor avea acces la programele de reabilitare prin terapia de substituție.

Programele de tratament al infecției HIV vor fi finanțate din surse publice, acordându-se prioritate prevenirii transmiterii infecției de la mamă la făt. Vor fi create condiții necesare pentru diagnosticul și tratamentul în condiții de ambulator al bolilor sexual transmisibile. Bolnavii de SIDA și persoanele HIV infectate vor avea acces la tratamentul antiretroviral specific.

Vor fi întreprinse măsuri de reabilitare medicală și socială a persoanelor HIV infectate și a celor bolnave de SIDA, fiindu-le oferite și servicii de suport și îngrijire la domiciliu.

Va fi asigurată inofensivitatea transfuziilor de sânge și manoperelor medicale, iar instituțiile medico-sanitare publice vor fi înzestrate cu utilaj și materiale necesare pentru asigurarea acestor manopere. Serviciul și practicile de transfuzie a săngelui vor fi ajustate la standardele internaționale, cu utilizarea rațională a componentelor de sânge în asistență medicală. La nivel național vor fi formate rezerve de sânge și preparate sanguine pentru asigurarea necesităților statului care ar corespunde cerințelor de siguranță. Autoasigurarea necesităților sistemului sănătății de compoziții sanguini va reprezenta o responsabilitate civilă a societății prin donări de sânge benevolete și neremunerate.

Instituțiile de asistență medicală primară vor implementa programe de profilaxie a maladiilor contagioase și vor organiza, cu sprijinul autorităților administrației publice locale, activități de profilaxie specifică și generală la nivel de individ, familie, instituții și comunitate. În acest scop instituțiile

given to the prevention of infection transmission from mother to fetus. The required conditions for diagnosing and treatment of sexually transmitted diseases on an outpatient basis need to be created. AIDS patients and HIV-infected people must gain access to specific antiretroviral therapy.

Measures of medical and social rehabilitation of HIV-infected people and of AIDS patients need to be undertaken; such people must also be offered services of home assistance, care and support.

The safety of blood transfusions and medical interventions needs to be ensured, whereby the public medical institutions need to be provided with the equipment and materials required for the provision of such interventions. The blood transfusion service and practices need to be adjusted to international standards; the use of blood components in medical care should be rational. Reserves of blood and blood preparations need to be established at the national level for covering the needs of the state, in compliance with the safety requirements. The self-satisfaction of the needs for blood components for the health system shall become a civil responsibility of society through voluntary and gratuitous blood donations.

The primary health care institutions need to implement programs of prevention of contagious diseases and organize specific and general prevention activities at the level of individual, family, institutions, and community level, with the support of the local public administration authorities. The mentioned institutions need to be provided with the required capacities and resources to that purpose and to implement modern technologies.

The local public administration authorities need to evacuate the animal breeding farms away from residential areas, ensuring the observance of sanitary protection zones. The control of the

respective vor fi dotate cu capacitați și resurse necesare și vor implementa tehnologii moderne.

Autoritățile administrației publice locale vor evacua gospodăriile de creștere a animalelor din zona spațiului locativ, asigurând respectarea zonelor de protecție sanitară. Va fi asigurat controlul numărului de animale sălbaticice, vagabonde și a rozătoarelor și va fi limitat accesul lor în zonele locative, la sursele de apă potabilă, la întreprinderile de producere și comercializare a produselor alimentare. Va fi fortificat controlul epizootologic, epidemiologic și de protecție sanitară a teritoriului țării.

Prin măsuri preventive și antiepidemice va fi obținut și menținut statutul de țară liberă de poliomielită, rujeolă, tetanos neonatal, rubeolă congenitală, difterie, tifos exantematic, tularemie, holeră, febre hemoragice, malarie, rabie la oameni. La cazuri unice va fi redusă morbiditatea prin tetanos, febră tifoidă, antrax, tuse convulsivă, forme invazive ale infecției prin *Haemophilus influenzae* tip b, infecție meningococică, oreion, rubeolă. Va fi redusă esențial morbiditatea prin salmoneloze, hepatite virale, infecții respiratorii și diareice acute, helmintiaze, prin boli sexual transmisibile. Va fi fortificată baza instituțională și vor fi dezvoltate serviciile de diagnostic, monitorizare a evoluției infecțiilor noi (gripa aviară, SARS etc.); vor fi evitate riscurile de răspîndire a lor și vor fi efectuate măsuri de intervenție rapidă în situații de criză.

Statul va asigura respectarea angajamentelor internaționale privind biosecuritatea și neproliferarea agentilor biologici. Va fi elaborat și va funcționa sistemul de alertă timpurie pentru identificarea și informarea operativă despre cazurile de bioterorism și situațiile de criză epidemiologică.

Va funcționa un sistem permanent și eficient de pregătire și informare a populației despre actele de bioterorism, situațiile de criză epidemiologică și măsurile de reducere a impactului acestora asupra sănătății.

number of wild, stray animals and rodents needs to be ensured and their access to residential zones, to drinking water sources, and to the enterprises manufacturing and trading in foodstuffs must be limited. The epizootologic, epidemiologic control and the control of sanitary protection of the country's territory needs to be strengthened.

The status of a country free of poliomyelitis, measles, neonatal tetanus, congenital rubella, diphtheria, exanthematic typhus, tularemia, cholera, hemorrhagic fevers, malaria, and rabies in humans needs to be obtained and maintained through preventive and antiepidemic measures. The incidence of tetanus, typhoid fever, anthrax, whooping cough, invasive forms of infection with *Haemophilus influenzae* type B, meningococcosis, mumps, and rubella needs to be reduced to single cases. The incidence of salmonellas, viral hepatitis, acute respiratory and diarrheal infections, helminthiasis, of sexually transmitted diseases needs to be reduced significantly. The institutional basis needs to be strengthened and the services of diagnosing, monitoring the evolution of new infections (avian flu, SARS, etc.) need to be developed; the risks of their spread need to be avoided and the measures allowing the rapid intervention in crisis situations need to be carried out.

The state needs to ensure the adherence to international commitments on biosecurity and biological weapons nonproliferation. A system of prompt alarm for timely identification and information about the incidents of bioterrorism and critical epidemiologic situations needs to be developed and implemented.

A permanent and efficient system of preparation and information of population about bioterrorism acts, critical epidemiologic situations, and the measures aimed at reducing their impact over health must function.



OBȚINEREA DE NOI PERFORMANȚE ÎN SISTEMUL DE OCROTIRE A SĂNĂTĂȚII

ACHIEVING NEW PERFORMANCES IN THE HEALTH CARE SYSTEM

Republica Moldova se angajează să fortifice sistemul de sănătate în vederea realizării depline a dreptului cetățeanului la sănătate, bazat pe principii de echitate și angajamente solidare de finanțare din partea statului și a individului.

Obținerea performanțelor în sistemul de sănătate este determinată de reușita exercitării celor patru funcții de bază: dirijarea, finanțarea, generarea de resurse și prestarea serviciilor.

Dirijarea sistemului de sănătate va fi efectuată conform principiilor recunoscute pe plan internațional și european, bazate pe transparență, parteneriate multisectoriale și deschidere a sistemului sănătății pentru comunicare.

În vederea realizării obiectivelor primordiale ale sistemului de sănătate, la nivel național și local vor fi formate alianțe durabile și responsabile de angajamentele asumate.

The Republic of Moldova has committed itself to strengthen the health system in order to assert completely the citizen's right to health, based on the principles of equality and joint financing engagements from the state and the individual.

Attaining performances in the health system is determined by the success of fulfilling its four basic functions: management (stewardship), financing, generation of resources and provision of services.

The management (stewardship) of the health system needs to be carried out in compliance with the principles recognized internationally and in Europe, based on transparency, multisector partnerships, and opening up the health system for communication.

Sustainable alliances, committed to the entered engagements, need to be formed at the national

Descentralizarea prin delegarea mai multor drepturi și responsabilități către autoritățile administrației publice locale și organele teritoriale de sănătate, antrenarea organizațiilor profesionale și a beneficiarilor de servicii de sănătate (inclusiv a pacienților) în abordarea diferitelor probleme vor spori eficiența dirijării și transparența în sistemul de sănătate.

Finanțarea sistemului de sănătate se va realiza prin repartizarea echitabilă a resurselor, evitarea falimentării financiare a familiilor în caz de boală, mobilizarea stabilă și prognozată a resurselor, precum și prin respectarea solidarității în acumularea resurselor respective pentru sănătate. Finanțarea programelor sectoriale va fi corelată cu prioritățile Politicii Naționale de Sănătate și ale strategiilor respective.

Acumularea resurselor pentru sănătate va fi realizată prin diversificarea surselor de finanțare, sporirea echității contribuților, diminuarea gradului de fragmentare a fondurilor de asigurare. Vor fi implementate mecanisme îmbunătățite de acumulare, reglementare și control al fluxurilor financiare în cadrul Fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală.

Distribuirea echitabilă a resurselor financiare pe tipuri de servicii va fi efectuată în funcție de necesitățile populației și performanțele prestatorelor. Va fi asigurat un grad înalt de



and local levels in order to accomplish the priority objectives of the health system.

Decentralization through the delegation of more rights and responsibilities to the local public administration authorities and territorial health authorities, involvement of professional organizations and of the beneficiaries of health services (including the patients) in solving various kinds of problems shall increase the efficiency of management (stewardship) and transparency in the health system.

The financing of the health system needs to be carried out by way of equitable allocation of resources, avoiding the financial insolvency of families in case of a disease, by way of a stable and foreseeable mobilization of resources, as well as by respecting the solidarity in the accumulation of the appropriate health resources. The financing of sector programs needs to be correlated with the priorities of the National Health Policy and of the relevant strategies.

The accumulation of funds for health shall be carried out by way of diversifying the financing sources, increasing the equity of contributions, and reducing the degree of fragmentation of the insurance funds. Improved mechanisms of accumulation, regulation, and control of financial flows within the compulsory health insurance funds need to be implemented.

The equitable allocation of financial resources by types of services shall be carried out depending on the population's needs and provider's performances. A high degree of transparency needs to be ensured in the distribution of financial resources by way of information of the population about the rights and duties in the framework of the offered service package.

Alleviating the burden of expenses for medical services from the family budgets and reducing



transparență în distribuirea resurselor financiare prin informarea populației asupra drepturilor și obligațiunilor în cadrul pachetului de servicii oferit.

Micșorarea poverii de cheltuieli pentru serviciile medicale din bugetele familiilor și reducerea barierelor financiare de acces la asistență medicală necesară vor fi posibile și prin diversificarea formelor de asigurare medicală.

Generarea resurselor sistemului de sănătate va fi realizată prin raționalizarea investițiilor în pregătirea cadrelor, distribuirea uniformă a acestora în conformitate cu schema de organizare a serviciilor de sănătate.

Îmbunătățirea managementului resurselor umane și dezvoltarea mecanismelor de planificare a personalului medical care să corespundă necesităților curente și viitoare ale sistemului de sănătate se vor efectua prin menținerea gradului necesar de competență a calității și productivității muncii, cu utilizarea sistemelor postuniversitare de instruire continuă și pregătire practică. Vor fi aplicate mecanisme de motivare a salariaților din sistemul de sănătate, în vederea realizării performanțelor, și de majorare a salariului angajaților din ramură la nivelul salariului mediu din economia națională.

Fortificarea potențialului uman va fi susținută și prin instruirea specialiștilor din alte sectoare

the financial barriers of access to the required medical care shall be made possible also by way of diversifying the forms of health insurance.

The generation of resources of the health system shall be carried out by way of rationalizing the investments into manpower training, their uniform distribution in compliance with the organizational chart of health services.

The improvement of human resources management and the development of mechanisms of planning of the health manpower, meeting the current and future requirements of the health system, need to be carried out by way of maintaining the required degree of competence, the work quality and productivity, employing the systems of continuous postuniversity training and practical preparation. Mechanisms of motivation of employees in the health system and of increasing the salaries of the branch employees to the level of average wages in the national economy need to be applied in order to attain high performances.

The realization of the human potential needs to be supported, among other ways, by means of training the experts from other sectors of national economy in the sphere of public health.





ale economiei naționale în domeniul sănătății publice.

Generarea continuă a resurselor va fi asigurată prin investiții suplimentare, din diferite surse (donații, granturi etc.) conforme legislației, în dezvoltarea infrastructurii fizice a industriei farmaceutice și a tehnologiilor medicale.

Performanța sistemului de sănătate va fi asigurată prin crearea sistemului informațional medical integrat, fapt ce va elimina fragmentarea și asimetria informațională.

Implementarea tehnologiilor informaționale în domeniul asistenței farmaceutice va asigura evidența centralizată a medicamentelor pe piață internă și va contribui la securitatea produselor farmaceutice. Va fi garantat accesul populației la medicamente esențiale și calitative.

Managementul prestării serviciilor va fi îmbunătățit prin realizarea optimă și cît mai eficientă a ansamblului de servicii colective și individuale. Va fi asigurat accesul universal și cuprinderea maximă a populației cu servicii de sănătate. Accesul populației sărace și a categoriilor socialmente vulnerabile la serviciile medicale de calitate va fi considerat un indicator important în aprecierea eficacității sistemului sanitar.

Sporirea calității și a accesului la servicii se va obține prin diversificarea formelor de prestare

The continuous generation of resources needs to be ensured by way of additional investments out of different sources (donations, grants, etc.) in compliance with the legislation, in the development of the physical infrastructure of pharmaceutical industry and of medical technologies.

The performance of the health system needs to be ensured by means of creating an integrated medical informational system, enabling the elimination of informational fragmentation and asymmetry.

The implementation of information technologies in the sphere of pharmaceutical assistance shall enable the centralized registration of medications in the internal market and contribute therefore to the safety of pharmaceutical products. The access of population to the essential qualitative medications needs to be guaranteed.

The management of service rendering needs to be improved by way of an optimal and as efficient as possible implementation of a package of joint and individual services. The universal access and maximal coverage of population with health services need to be ensured. The access of poor population and of socially vulnerable categories to qualitative medical services needs to be considered an important indicator in assessing the efficiency of the health system.

An increase in the quality and access to services needs to be obtained by way of diversifying the forms of rendering services, developing a social partnership at the national and local levels, efficiently involving the civil society and community representatives, as well as by means of combining the public and private health services.

Adherence to the principle of receptivity of the health system to the needs and aspirations of

a serviciilor, dezvoltarea parteneriatului social la nivel național și local, implicarea efectivă a societății civile și a reprezentanților comunității, precum și prin îmbinarea serviciilor de sănătate publice și private.

Respectarea principiului de receptivitate a sistemului de sănătate la necesitățile și aspirațiile populației, asigurarea securității pacienților și a personalului medical vor deveni elemente esențiale de îmbunătățire a calității serviciilor medicale.

Raționalizarea serviciilor, respectarea principiilor de eșalonare a acestora, standardizarea volumului de intervenții pentru fiecare nivel de asistență medicală vor favoriza atingerea obiectivului de acces universal al populației la servicii de sănătate.

Asistența medicală va fi orientată de la o politică de tratament către o politică de promovare a sănătății și prevenire a maladiilor. Intervențiile de profilaxie primară și secundară a maladiilor vor fi bazate pe rezultatele cercetărilor științifice fundamentale și aplicative. Eficiența sistemului va fi asigurată prin dezvoltarea prioritară a asistenței medicale primare, a nursingului și prin reconfigurarea sectorului de asistență spitalicească într-o rețea flexibilă și performantă de prestatori, în funcție de necesitățile populației și resursele disponibile.

Mecanismele de ameliorare a calității și securității asistenței vor include fortificarea infrastructurii, dotarea cu tehnică medicală performantă, dezvoltarea tehnologiilor informaționale, utilizarea rețelei globale internet și a telemedicina.

Licențierea activităților, certificarea specialiștilor și acreditarea instituțiilor medicale vor deveni metode universale de asigurare a diversificării și calității serviciilor medicale prestate populației.

population, and ensuring the safety of patients and of the medical staff shall become the essential elements of improving the quality of medical services.

The rationalization of services, adherence to the principles of their phasing, and standardization of the amount of interventions for every level of medical care shall contribute to the attainment of the objective of universal access of population to health services.

Health care needs to be redirected from the policy of treatment towards the policy of health promotion and disease prevention. The primary and secondary diseases prevention actions need to be based on the results of fundamental and applied scientific researches. The efficiency of the health system needs to be ensured by way of priority development of primary health care, of nursing and by means of reconfiguring the sector of hospital care into a flexible and efficient network of providers, depending on the needs of population and the available resources.

The mechanisms of improving the quality and safety of care need to comprise the strengthening of infrastructure, provision of high-performance medical equipment, development of information technologies, and use of the World-Wide Web and telemedicine.





Vor fi dezvoltate și încurajate serviciile medicale și sociale pentru categoriile de pacienți cu necesități speciale (persoane imobilizate, pacienți în faza terminală a bolilor, persoane cu disabilități etc.) prin implicarea societății civile, a familiei și a comunității în susținerea și managementul acestora.

O atenție deosebită va fi acordată elaborării cadrului legislativ și normativ adecvat, care va permite înființarea și implementarea serviciilor medicale și sociale comunitare și de îngrijire la domiciliu, cu eliminarea barierelor de orice caracter în calea accesului la aceste servicii.

Programele de pregătire a cadrelor din domeniul sănătății, educației și asistenței sociale vor include în mod obligatoriu aspecte ale îngrijirii persoanelor cu nevoi speciale.

Va fi susținută dezvoltarea și va fi asigurată coordonarea adecvată a diferitelor forme de organizare a îngrijirilor medico-sociale cu un spectru larg de servicii orientate spre satisfacerea nevoilor pacienților și familiilor acestora. Va fi asigurată integrarea pe verticală și orizontală a acestor servicii în sistemul de asistență medicală și socială, prin dezvoltarea și implementarea mecanismelor necesare.

Accesul la îngrijiri paliative se va baza pe principiul respectării demnității și necesităților specifice ale bolnavului în faza terminală și va

The licensing activities, certification of experts, and accreditation of medical institutions shall become the universal methods of ensuring the diversification and quality of the medical services rendered to population.

The medical and social services for the categories of patients with special needs (immovable people, patients in the terminal stage of disease, the disabled, etc.) shall be developed and encouraged by way of involving the civil society, the family and community in their support and management.

Special attention needs to be paid to the development of an adequate legal and statutory framework, which shall enable the establishment and implementation of community medical and social services and of home-based care, removing the barriers of any nature on the way to the access to such services. Programs of training staff in the sphere of health, education, and social assistance shall comprise compulsory aspects of care for the people with special needs.

The development of various forms of organization of medical and social care with a wide range of services, aimed at satisfying the needs of patients and of their families, needs to be supported; and their adequate coordination needs to be ensured. The vertical and horizontal integration of such services into the system of medical and social care needs to be ensured by way of development and implementation of the required mechanisms.

The access to palliative care needs to be based on the principle of respecting the dignity and the specific needs of the patient in the terminal stage and shall comprise the compulsory control of pain and other symptoms, psychoemotional and spiritual

include obligatoriu controlul durerii și a altor simptoame, suport psihoemotional și spiritual, sprijinul familiei, inclusiv în perioada de doliu. Va fi facilitat accesul la medicamentele necesare (inclusiv analgeticele opioide), în formule și doze adecvate pentru uz medical, prin ajustarea cadrului normativ la standardele și recomandările Consiliului Europei și Organizației Mondiale a Sănătății.

support, support to the family, including in the mourning period. The access to the required medications (including the opioid analgesics), in adequate formulas and doses for the medical use, needs to be facilitated by way of adjusting the statutory framework to the standards and recommendations of the European Council and of the World Health Organization.